

VERKKORIKOLLISUUS

Yleisimmät verkossa tapahtuvat rikokset

Miten kyberturvallisuus vaikuttaa arkeen?

Mobiilisovellusten turvallisuus

Tietoa terrorismista

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran joulukuussa 2017

Toimitus:

Päätöimittaja

Leena-Kaisa Åberg

Toimitussihteeri

Sami Liukkonen

Toimituskunnan jäsenet

Maatu Arkio-Lampinen

Veli Hukkanen

Jaana Koivukangas

Jenni Lehtonen

Kannen kuva:

Saolo Mohana / Unsplash.com

Julkaisija:

Rikosuhripäivystys (RIKU)
Maistraatinportti 4 A 4. kerros,
00240 Helsinki
www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:

Printmix Oy
Konalantie 6-8 A, 00370 HELSINKI
www.printmix.fi
vaihe 020 710 9510

Taitto ja painatus:

Printmix Oy
Painos: n. 3600 kpl

ISSN 1455-1381

Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

RIKU on valtakunnallisesti verkottunut toimija, jonka tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla palveluita.

RIKUn arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, luotettavuus, tasapuolisuus sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistäminen yhteiskunnassa. RIKUn toimijat ovat valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia sekä palkattuja ammattilaisia. Pääsialliset rahoittajat ovat valtio ja STEA.

Tukipalvelut

- Auttava puhelin 116 006
- Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177
- RIKUchat, kts. www.riku.fi
- Syrjinnän vastaista neuvontaa, ks www.riku.fi Palvelut
- Todistajan tukea ks. www.riku.fi Palvelut
- Nuoren rikoksen uhrin tueksi www.riku.fi/nuoret
- Henkilökohtaista tukea 30 palvelupisteestä www.riku.fi Yhteystiedot

RIKU on yhteistyöhanke, jota toteuttavat yhteistyösopimukseen perustuen Ensi- ja turvakotien liitto Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen Setlementtiliitto. Tärkeimpiä muita yhteistyökumppaneita ovat alaa sivuavat viranomaiset ja järjestötoimijat.

RIKU-LEHDESSÄ TÄLLÄ KERTAA

LAILLISEN JA LAITTOAMAN RAJA KUVAAMISESSA JA KUUNTELUSSA S. 29

VERKON SANASTO HALTUUN S. 6

TIETOA TERRORISMISTA S. 43

Pääkirjoitus 5

Verkon sanasto haltuun 6

Rikokset verkossa yleistyvät verkon käytön lisääntyessä 8

Verkossa keskustellaan kaikista rikoksista 10

SEKASIN-chatista keskusteluapua nuorille verkossa 12

Vainoaja hyödyntää digiteknologiaa leikiten 23

Verkon petkuttajat löytävät helposti uhrin heikot kohdat 26

Missä menee laillisen ja laitton raja kuvaamisessa ja kuuntelussa 29

Digitaalisessa arjessa tarvitaan uusia taitoja 31

Kuinka turvallista mobiilisovelluksia on käyttää 34

Kyberrikostorjuntakeskuksen tavoitteena on pysäyttää kyberrikollisuus 36

Poliisin vihapuhetutkintaryhmä puuttuu verkon ylilyönteihin 39

Juristi vastaa 41

Tietoa terrorismista 43

Erit-kolumni: MARAK auttaa lähsuhdeväkivallan uhreja nyt myös Virossa 44

Kirja-arvostelu: Ei unohdu koskaan 46

Tankar hos en ny stödperson 47

Uutisia ja ajankohtaista 48

Henkilöstöuutisia 50

RIKUn yhteystiedot 52

Petos vaanii verkossa

Verkkorikollisuus on ollut nopeimmin kasvavia rikostyyppinä Suomessa. ”Verkossa rikoksen uhriksi joutuminen on todennäköisempää kuin kadulla”, otsikoi YLE viime vuonna verkkorikoksia koskevan jutun.

Petosrikollisuudesta noin 60 prosenttia tapahtuu nykyisin Internet-ympäristössä ja rikostyypeistä petokset ovat viime vuosina olleet vahvimmin kasvussa. Verkossa tehdään monenlaisia muitakin rikoksia kuten seksuaalirikoksia, viharikoksia, identiteettivarkauksia, vainorikoksia tai kunnianloukkauksia. Verkko teknisenä ympäristönä ja kaupankäynnin paikkana sekä sosiaalinen media ovat avanneet lukemattomia mahdollisuuksia pahan tekemiselle.

Useimmiten kyse on maksuvälinepetoksista. Korttien numeroita ja tietoja voidaan onkia haittaohjelmilla ja sen jälkeen tiedoilla tilataan helposti rahaksi muutettavaa tavaraa. Tyypillisessä verkkohuijauksessa asiakas ei saa tilaamaansa ja etukäteen maksamaansa tuotetta. Eikä myyjään enää sen jälkeen saa yhteyttä. Ja niin edelleen.

Hyviäkin uutisia. Poliisihallitus tiedotti heinäkuussa, että petosrikosten määrä on tänä vuonna kääntynyt laskuun ja vähentynyt yli 34 prosenttia eli noin 7 700 rikoksen verran viime vuoden tammi-kesäkuun tilastoihin verrattuna. Syyksi tähän arvellaan panostamista nettipetosrikostutkintaan sekä kyberrikostorjuntaan. Myös kansalaisten tietoisuus ja varautuminen ovat parantuneet, kun maksuvälinepetoksista on puhuttu paljon julkisuudessa.

Leena-Kaisa Åberg, kuva: Sami Liukkonen

Me voimme siis vaikuttaa siihen, miten helposti meitä huijataan. Rikoksia voidaan torjua pitämällä silmät auki, laitteet ja salasanat päivitettyinä. Ja vanha viisaus pitää tässäkin paikkansa: jos jokin vaikuttaa liian hyvältä, ei se todennäköisesti pidä paikkaansa. Eurolla ei voi älypuhelinta ostaa.

Ongelmallisia verkkorikokset ovat juuri sen vuoksi, että ihminen ei välttämättä edes huomaa joutuneensa rikoksen uhriksi. Toisaalta verkkorikoksista ei haluta ilmoittaa. On vaikea uskoa joutuneensa huijatuksi. Ikävät ja vahingolliset tunteet – häpeä ja syyllisyys – estävät näissäkin rikoksissa toimimasta omaksi parhaaksi. Koskettavia ovat tarinat niin sanotuista rakkauspetoksista. Kansainväliset rikollisliigat etsivät Facebookin ja muiden kanavien kautta henkilöitä – useimmiten naisia – joihin luodaan henkilökohtainen, tunteikas yhteys valeprofiiliin kautta. Mukavannäköisellä, luotettavan oloisella miehellä on vaiheikas elämä takanaan ja rahaakin mukavasti, mutta sen saamiseksi tarvitaan lisää rahaa tai vanha äitikin

sairastuu. Huijauksiin sisältyy häikäilemättömyyden rahan pumppaamista rakkausluopausten saattelemana.

Suurimmillaan nämä huijaukset voivat nousta satoihin tuhansiin euroihin. Tästä huolimatta niiden tutkiminen on erittäin hankalaa. Rikolliset toimivat ulkomailla ja osaavat peittää jälkensä tehokkaasti. Jäljelle jää tunteissaan syvästi pettynyt uhri, joka on pahimmassa tapauksessa veloissa, omistusasuntonsa myyneenä.

Näidenkin rikosten syntyyn voimme vaikuttaa valistuksella ja varmistuksilla. Vaikka pankkien omaaloitteiset yhteydenotot ja varmistustoimenpiteet eivät aina tunnu mukavilta, voi kuitenkin olla hyvä pysähtyä kuuntelemaan ja miettimään. Varmistustoimet perustuvat analyysiin ja kokemuksiin, niiden avulla voidaan ehkäistä monta rikosta.

Verkko ei kuitenkaan ole vain pahan piilopaikka. Verkko on tuonut tietoa, yhteyksiä, yhteisöllisyyttä ja palveluita lähelle meitä. Myös auttamistyö on löytänyt uuden toimivan paikan verkosta. RIKUssa olemme saaneet nähdä miten chat-työkalu on lyönyt itsensä läpi, palvelun asiakasmäärät kasvavat jatkuvasti.

Tämän RIKU-lehden teemana on verkkorikollisuus. Jatkamme saman aiheen käsittelemällä RIKU-seminaarissa Oulussa ensi vuoden huhtikuussa. RIKUn tavoitteena on, että kaikkien eri verkkorikosten uhrit löytäisivät palvelumme. Tukea on tarjolla, tapahtuipa rikos missä tahansa.

Leena-Kaisa Åberg
päätoimittaja
RIKUn toiminnanjohtaja

Verkon sanasto haltuun

Tietoturva-asiantuntija Mikael Albrecht on koonnut Rikosuhripäivystykselle ajankohtaisimmat ja yleisimmät verkkomaailmaan liittyvät sanat ja niiden lyhyet selitykset.

Kyber (cyber)

Yleinen etuliite joka tarkoittaa, että jotain liittyy tietotekniikkaan tai Internetiin, esimerkiksi kyberrikollisuus tai kyberturvallisuus. ATK ja IT ovat pois muodista ja nyt puhtaan kyberistä.

Verkkohuijaus

Hyvin laaja ja heterogeeni ryhmä huijauksia missä lähestytään uhria verkon kautta, yleensä sähköpostivietillä tai sosiaalisessa mediassa. Uhrille luodaan mielikuva siitä, että hän voi saada jotain arvokasta, esimerkiksi suuren määrän rahaa tai partnerin. Ensiksi pitää kuitenkin maksaa jotain, varojen siirtokustannuksia tai lentolippuja. Huijari katoaa taivaan tuuliin, kun maksu on saatu.

Kyberrikollisuus, verkkorikollisuus

Laaja ja heterogeeninen ryhmä rikoksia, jotka tapahtuvat tietojärjestelmien kautta. Kyseessä voi olla kömpelöitä massapostituksia yksityiskäyttäjille, taitavia ja suurilla resursseilla tehtyjä hyökkäyksiä yrityksiä tai laitoksia vastaan, ja mitä tahansa siitä välistä. Internet ei tunne rajoja ja kyberrikollisuus on sen takia hyvin kansainvälistä.

Kybersota

Sodankäynti missä yritetään lamauttaa vihollista tietoverkkojen avulla. Yhteiskunta on nykyään hyvin riippuvainen tietoverkoista ja niiden lamauttaminen voi saada vakavia seuraamuksia. Varsinaista kybersotaa ei ole vielä nähty, mutta esimerkiksi Ukrainan sähköverkkoa vastaan on tehty kybersodankäynnin tapaisia iskuja.

Kybersabotaasi

Tunnetuin esimerkki kybersabotaasista on USA:n ja Israelin hyökkäys Iranin ydinohjelmaa vastaan. Stuxnet-haittaohjelma onnistui vuonna 2010 saastuttamaan ohjausyksiköitä Natanzin rikastuslaitoksessa, ja hajotti herkkiä sentrifugeja ohjaamalla niiden kierroslukua. Tämä hidasti arvioiden mukaan Iranin ydinaseohjelmaa useita vuosia.

Haittaohjelma (malware)

Yleisnimitys tietokoneohjelmille, jotka ovat haitallisia laiteelle tai sen käyttäjälle. Niiden tavoite voi olla esimerkiksi tiedon kerääminen, kiristäminen, resurssien varastaminen tai murtautuminen muihin järjestelmiin.

Virus

Ensimmäiset haittaohjelmat syntyivät ennen kuin mikrotietokoneet olivat kytkettyä Internetiin. Ne levisivät passiivisesti kytkemällä itseensä tiedostoihin ja levykkeisiin, ja odottamalla että niitä siirretään toiseen tietokoneeseen. Analogia biologisiin viruksiin oli siis ilmiselvää. Haittaohjelmat leviävät nykyisin eri tavalla, mutta virus on silti yhä yleisesti käytetty synonyymi haittaohjelmalle.

Trojialainen

Alun perin ohjelma joka näyttää hyödylliseltä, mutta sisältää piilotettuja haitallisia piirteitä. Nykyisin trojialainen on yleisesti käytetty synonyymi haittaohjelmalle.

Kiristyshaittaohjelma, lunnastrojialainen (ransomware)

Haittaohjelma, joka pyrkii keräämään rahaa lukitsemalla tietokoneen tiedostoja ja pyytämällä niistä lunnaita. Ne käyttävät yleensä niin vahvaa salakirjoitusta, että sen purkaminen ilman avaimen ostoa on mahdotonta käytännössä.

Poliisi-trojialainen, Poliisi-kiristysohjelma

Huijausohjelma joka lukitsee koneen ja väittää, että sen käyttäjä on syyllistynyt rikokseen. Yleensä kyseessä on lapsipornon hallussapito tai tekijänoikeusrikos. Syytös on tietenkin täysin tekaistu ja ohjelman laatija ei ole poliisi vaan kyberrikollinen. Ohjelma vaatii yleensä, että uhri maksaa parinsadan euron sakkomaksun.

Yhteiskunta on riippuvainen tietoverkoista, joiden lamauttaminen voi saada vakavia seurauksia.

Vakoiluohjelma, vakoilutrojialainen

Haittaohjelma, jonka tarkoitus on kerätä tietoa uhrin järjestelmästä, yleensä salasanoja, tunnuksia ja luottokorttinumeroita yksityishenkilöiden koneista. Tämä on etenkin yritysmaailmassa teollisuusvakoilun työkalu.

Pankki-trojialainen (banking trojan)

Haittaohjelma, joka tarkkailee ja muokkaa verkkopankin kautta tehtyjä maksuja. Maksu ohjataan toiselle tilille ja sen summa saatetaan nostaa. Ei kovin yleinen uhka enää pankkien tiukentuneiden turvamenetelmien takia.

PUA (Potentially Unwanted Application)

Ohjelma, joka ei ole suorastaan haitallinen, mutta saattaa olla turha tai häiritsevää. Näitä asennetaan usein muiden hyödyll-

listen ohjelmien kylkiäisenä. Niiden tavoite voi olla esimerkiksi mainosten esittäminen, nettiliikenteen ohjaaminen tietyille sivustoille tai tiedon kerääminen.

Haavoittuvuus (vulnerability)

Kaikissa ohjelmistotuotteissa on virheitä eli niin sanottuja "bugeja". Virhettä kutsutaan haavoittuvuudeksi, jos se mahdollistaa turvamekanismien ohittamisen. Moni hyökkäys hyödyntää haavoittuvuuksia päästäkseen kohdejärjestelmän. Tieto haavoittuvuuksista on kysyttyä kauppatavaraa ja uusista tuntemattomista haavoittuvuuksista saatetaan maksaa jopa miljoonia.

Exploit, Exploit-kit

Ohjelmakoodi, jonka tarkoitus on hyödyntää haavoittuvuutta ja murtautua järjestelmään sen avulla. Exploit-kit on moduuli, joka sisältää tietoa useista haavoittuvuuksista ja kokeilee niitä kaikkia.

Salasanojen kalastelu (phishing)

Menetelmä jossa luodaan nettisivu, joka matkii jonkun tunnetun palvelun kirjautumissivua. Uhria huijataan kirjautumaan palveluun tämän sivun kautta, esimerkiksi selvittämään jotain kuviteltua ongelmaa palvelussa. Hyökkääjää saa näin uhrin käyttäjätunnuksen ja salasanan tietoonsa, ja voivat hyödyntää niitä muissa huijauksissa.

Roskaposti, "spämmi" (spam)

Ilmiö tuli tutuksi mainospostin kautta, mutta on nyt haittaohjelmien ja salasanojen kalasteluhyökkäysten tärkein levityskanava.

IoT (Internet of Things)

Yhä useampi laite, kuten esimerkiksi TV, vahvistin tai pesukone, on liitetty tietoverkkoon. Tämä voi tuottaa hyödyllistä lisäarvoa käyttäjälle, mutta myös avata vaarallisia haavoittuvuuksia verkossa. Tietoturva ei ole näiden laitteiden valmistajien ydinosaamisaluetta ja turvallisuus on harvemmin asia mihin keskitytään suunnittelussa.

Kohdistettu hyökkäys (targeted attack)

Hyökkäys jota ei levitetä roskapostina hyvin laajalle joukolla. Hyökkäyksen kohde on tarkkaan valittu, esimerkiksi mielenkiintoisen yrityksen työntekijä. Haittaohjelma tai salasanojen kalastusviesti voi tässä tapauksessa olla yksilöity ja paljon uskottavampi kuin massapostitukset. Tavoite on usein päästä orga-

nisaation verkkoon kohdehenkilön koneen kautta, ja sen jälkeen murtautua muihin koneisiin, mistä haluttu tieto löytyy.

Trolli

Henkilö, joka provosoi netin keskusteluissa esittämällä epäsuosittuja mielipiteitä tai haukkumalla muita. Hän ei seiso sanojensa takana, vaan ainoa tavoite on ärsyttää ja synnyttää riitaa.

Hoax, ketjukirje

Yleensä fiktiivinen mutta harmiton tarina, uutinen, vihje tai ohje jota levitetään sosiaalisessa mediassa. Yleensä melko harmiton kepponen. Joskus mauton, jos kyseessä on esimerkiksi keksitty uutinen tunnetun henkilön kuolemasta. Voivat joskus olla myös vaarallisia, esimerkiksi harhaanjohtavia ensiapuohjeita.

Bitcoin

Salakirjoitukseen perustuva kybervaluutta, joka toimii verkossa täysin ilman viranomaisten ja keskuspankkien kontrollia. Bitcoin ei ole laitton sinänsä, mutta se on kontrollin puutteen takia suosittu kyberrikollisten piirissä. Kiristyshaittaohjelmien maksut suoritetaan Bitcoinissa.

TOR (The Onion Router)

Menetelmä ja verkosto, jonka tarkoitus on salata sen osapuolten identiteetti. TORin avulla voi käyttää netin palveluita anonymisti, mikä on tärkeää esimerkiksi diktatuurin oppositiolle. Sen avulla voi myös tarjota palveluita, joiden omistaja ja todellinen sijainti ovat hyvin hankalia selvittää. Kyberrikolliset käyttävät laajasti TOR-verkostoa yhteydenpitoon ja palveluiden kauppaamiseen.

Mikael Albrecht
tietoturva-asiantuntija

Rikokset verkossa yleistyvät verkon käytön lisääntyessä

Parhaimmillaan internet ja sosiaalinen media tuovat ihmisille iloa, yhteisöllisyyden tunnetta ja helpotusta arkeen. Verkossa voi toimia myös nimettömästi, mikä osaltaan antaakin mahdollisuuden häiriökäyttäytymiselle, kiusaamiselle ja huijaamiselle.

Teksti: Jenni Kreivi

Verkossa vietetään yhä enemmän ja enemmän aikaa. Internet ja sosiaalinen media ovat tärkeä osa jokapäiväistä arkea. Verkossa esimerkiksi keskustellaan ihmisten kanssa, etsitään tietoa ja jaetaan erilaisia sisältöjä. Myös useat palvelut ovat siirtyneet verkkoon ja kaikenlaisia käytännön asioita hoidetaan verkon kautta. Pankkiasioinnit, viranomaispalvelut ja ostokset sujuvat kätevästi verkossa.

Verkossa tilanteet voivat kuitenkin riistäytyä nopeasti käsistä, sillä tieto voi levitä hyvinkin nopeasti. Palveluiden siirtyminen verkkoon lisää myös tietojen väärinkäytön ja huijausten riskiä. Hyvänä nyrkkisääntönä on, että se mikä on laittonta reaali maailmassa, on sitä myöskin verkossa.

– Verkossa tapahtuvat rikokset tulevat poliisin tietoon hyvin samalla tavalla kuin yleensäkin rikokset. Yleensä asianomistaja eli rikoksen uhri tekee rikosilmoituksen itse. Rikosilmoituksen voi tehdä poliisin nettisivuilla verkossa tai poliisiasemalla paikan päällä. Rikoksen uhri voi kysyä vinkkiä esimerkiksi nettipoliisilta, joka ohjaa asiassa eteenpäin. Lisääntyvässä määrin poliisi paljastaa omatoimisesti verkossa tapahtuvia rikoksia. Näitä poliisin paljastamia rikoksia voi olla esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan eli ns. rangaistava vihapuhe, kertoo

Rikosuhripäiväystyksen projektisuunnittelija Jenni Kreivi ja vanhempi konstaapeli Lauri Nikula.

Kuva: Jukka Palosaari

nettipoliisi Lauri Nikula Oulun poliisilaitokselta.

Petokset ja identiteettivarkaudet yleisiä verkossa

Tilastojen mukaan poliisin tietoon tuli vuonna 2016 yhteensä 24 666 verkossa tapahtunutta rikosta. Yleisimpiä verkossa tapahtuneita rikoksia olivat erilaiset petokset: maksuvälinepetos, lievä petos ja petos sekä lievä maksuvälinepetos. Identiteettivarkaus eli toisen henkilöllisyydellä esiintyminen lisättiin rikoslakiin vuonna 2015, jonka jälkeen identiteettivarkauksista on kirjattu hurjasti rikosilmoituksia, yhteensä 5 767 kappaletta. Poliisin tilastoissa identiteettivarkaudet ovat erilaisten petosten jälkeen yleisimpiä verkossa tapahtuvia rikoksia. Verkossa tapahtuu myös esimerkiksi kunnianloukkauksia, laittomia uhkauksia, yksityiselämää loukkaavia tiedon levittämisiä sekä seksuaalirikoksia.

– Verkossa tapahtuvat rikokset ovat monella tapaa samanlaisia kuin muut rikokset, mutta ne myös eroavat muista rikoksista jonkin verran. Verkossa tapahtunut rikos

voi olla lähes mahdotonta selvittää, mutta se voi olla hyvin helppoakin. Verkkoon jää aina jälki, mutta jälki ei välttämättä johda mihinkään. Jälki voi olla myös hyvin mutkainen tai johtaa niin kauas, että rikos jää selvittämättä. Kunnianloukkaus sanomalla kaikkua hetken korvissa, mutta verkkoon kirjoitettuna siihen voi palata vuosienkin päästä. Verkossa asiat myös leviävät joskus räjähdysmäisesti, kertoo nettipoliisi Lauri Nikula.

– Ominaispiirre verkossa tapahtuvalle rikokselle on myös se, että epäilty ja asianomistaja voivat olla fyysisesti kaukana toisistaan. Se voi aiheuttaa esimerkiksi poliisille omat haasteensa rikoksen tutkinnassa. Verkossa tehdyt laittomat uhkaukset siirtyvät sanoista tekoihin selvästi harvemmin kuin kasvotusten annetut uhkaukset. Yleisesti voi sanoa, että verkossa tapahtuvat rikokset ovat lähes kaikilta osin ihan samanlaisia kuin reaali maailman rikokset. Niin sanottu puski-ta huutelu on toki helpompaa verkossa, mutta onnistuu myös reaali maailmassa. Verkossa anonymisuus voi olla hankalampi hahmottaa. Verkossa on paljon tahallista provosointia, joka tapahtuu anonymisti

ja siihen on erittäin vaikea puuttua, Nikula jatkaa.

Verkossa tapahtuneisiin rikoksiin kannattaa puuttua

Nettipoliisi Lauri Nikula muistuttaa, että jos epäilee rikosta verkossa, voi ottaa yhteyttä poliisiin. Rikosilmoituksen voi tehdä suoraan sähköisesti tai käydä tekemässä sen poliisiasemalla paikan päällä. Nettipoliiseja löytyy tätä nykyä koko maasta ja heidät tavoittaa parhaiten sosiaalisista medioista. Nettipoliisit antavat neuvoa ja ohjaavat eteenpäin. Verkossa tehty rikos on helppo tallentaa myöhemmä varten ja se kannattaa tehdäkin ennen kuin mahdolliset todisteet häviävät.

On hyvä olla yhteydessä myös kyseisen sivuston ylläpitoon, jos havaitsee rikoksen. Rikosilmoituksen teko ei aina ole välttämätön, jos asia saadaan muutoin hoidettua. Joissakin lievissä tapauksissa nettipoliisi voi huomauttaa tekijää lain rikkomisesta, samoilla perusteilla kuin reaali maailmassakin toimitaan.

– Huomauttaminen voi olla tehokas keino pysäyttää esimerkiksi häirintä tai haukkuminen. Huomauttaminen voi riittää, jos asianomistaja niin haluaa ja tekijä lopettaa asiattoman toimintansa. Joskus voi olla rikoksen uhrille huomattavasti helpompaa, jos ei tarvitse olla asian kanssa niin sanotusti naimisissa seuraavaa kahta vuotta. Vakavista rikoksista tulee aina tehdä rikosilmoitus. Jos havaitsee verkossa epäilyttävää aineistoa, voi käydä poliisin nettisivuilla nettivinkissä jättämässä tiedon asiasta. Nettivinkki koskee tapauksia, joilla ei ole kiirettä. Tärkeää on, että hakee apua, jos epäilee rikosta verkossa. On myös muita toimijoita, jotka auttavat rikoksen uhriksi joutunutta muun muassa Rikosuhripäivystys, kertoo Nikula.

Lauri Nikula
Vanhempi konstaapeli
Oulun poliisilaitos
lauri.nikula@poliisi.fi
Facebook: Lauri Nikula
Twitter: poliisilauri
Instagram: poliisilauri

Lapissa kaksi nettipoliisia

Poliisi on toiminut sosiaalisessa mediassa myös aiemmin, mutta nyt toiminta on päätoimista ja rahoitus on tämän vuoden loppuun saakka.

Teksti: Maria-Riitta Saares

Poliisihallitus on rekrytoinut tänä vuonna 25 määräaikaista nettipoliisia. Maaliskuun alusta lähtien kaksi heistä on toiminut Lapissa. Nettipoliisitoiminnan rahoitusta voidaan mahdollisesti jatkaa saatujen tulosten perusteella. Nettipoliisien tarkoituksena on sekä ennaltaehkäistä että nostaa esiin netissä tapahtuvaa rikollisuutta. Yhtenä keskeisenä tehtävänä on oikean tiedon välittäminen ja ihmisten asenteisiin vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa. Nettipoliisi voi myös puuttua keskusteluihin esimerkiksi Facebookissa neuvoin, kehotuksin ja käskyin, sekä saattaa asia tarvittaessa tutkittavaksi.

Nettipoliisit toimivat ensisijaisesti oman poliisilaitoksensa asioissa. Kiireettömissä asioissa tukeudutaan nettipoliisiverkostoon ja ohjataan henkilö kääntymään oman alueensa nettipoliisin puoleen. Kiireellisissä tapauksissa toiminta aloitetaan välittömästi. Tiedonhankinta voi rikoksen tapahtumapaikasta riippumatta käynnistyä saman tien, mutta mahdollisen esitutkinnan suorittaa tapahtumapaikan poliisi.

Rikosten määrä laskussa Lapissa

Lapin Kansa uutisoi poliisin 2017 ennakkotilastojen mukaan, että rikosten määrä on ollut laskussa koko maassa. Lapissa tehtiin tammi-kesäkuussa 1400 rikosta vähemmän kuin vuosi sitten vastaavana aikana. Poliisin tietoon tulleiden tapauksen määrässä laskua on erityisesti väkivalta- ja liikenerikoksissa. Lievää nousua on näkyvissä omaisuusrikoksissa ja huumausainerikoksissa. Omaisuusrikoksissa Lapin tilastoissa näkyvät esimerkiksi mökkimurrot, mutta suuri osa talous- ja omaisuusrikoksista on siirtynyt verkkoon. Poliisille ilmoitetut identiteettivarkaudet ovat lisääntyneet selvästi.

Lapin nettipoliisista kerrotaan, että kaiken ikäiset ihmiset ovat ottaneet yhteyttä heihin. Hyvin usein yhteyden oton syynä

on kunnianloukkaus tai uhkaus, myös vihapuhetta ilmenee.

Vaikka vihapuhe mielletään usein vain ulkomaalaisiin liittyväksi ilmiöksi, se näyttäytyy myös eri sosiaalisen median kanavissa tapahtuvana voimakkaana esiintymisenä. Lapin nettipoliisi **Pekka Alamommo** kertoo, että esimerkiksi keskusteluryhmissä ihmiset kokevat, etteivät uskalla keskustella asioista ilmaisten omia mielipiteitään, koska joku keskustelijoista tuo oman näkemyksensä esiin niin voimallisin sanoin. Useat ihmiset ovat sanoneet, että heidän sananvapauttaan loukataan sellaisella menettelyllä.

– Ja jos vihapuheen määritelmänä käytetään rikoslain koventamisperusteita ja kohde valikoituu esimerkiksi rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta tai niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta, voidaan puhua vihapuheen ja viharikosten olevan melko yleistä. Vihapuhe voi täyttää esimerkiksi laittoman uhkauksen tunnusmerkistön ja sitä seuraava prosessi on sen mukainen. Useimmin tällaiset asiat ilmenevät yksittäisen henkilön nimellä, toki taustalla saattaa vaikuttaa myös aatteellisia ryhmiä, jatkaa Alamommo.

Yhteistyö helpottaa tiedon kulkua

Nettipoliisi ja ennaltaehkäisevän työn (ETT) koordinaattori työskentelevät yhteistyössä esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa koskevissa asioissa. Tietoa näihin tapauksiin saadaan suoraan kentältä poliisipartiolta kotihälytysten kautta, mutta myös ihmiset itse ottavat yhteyttä poliisiin verkossa. Luottamukselliset keskustelut nettipoliisin kanssa helpottavat esimerkiksi juuri lähisuhdeväkivaltaa kokeneen ihmisen avun hakemista ja parhaassa tapauksessa apu voi auttaa jo ennen kuin tilanne kärjistyy pahemmaksi. Yhteistyö ja verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa tukevat paikallista ongelmanratkaisua. Lapissa nettipoliisi ja EET-koordinaattori ovat uudistaneet koulupoliisitoimintaa sekä tehostaneet yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa. Toiveena on aloittaa pian tutustuminen ja yhteistyö myös Rikosuhripäivystyksen kanssa.

RIKUchatissa keskustellaan kaikista rikoksista

Verkossa tapahtuvat rikokset kuten esimerkiksi petokset, kiristys ja uhkailu herättävät paljon kysymyksiä ja epävarmuutta, siitä kuinka niiden uhrina voi toimia tilanteessa.

Rikosuhripäivystyksen chatissa jutellaan hyvin monista mieltä askarruttavista asioista. Joskus chat-päivystäjä pystyy vastaamaan kysymyksiin hyvin suoraan, mutta välillä vastaaminen ei ole mitenkään yksiselitteistä. RIKUchatissa on ollut havaittavissa internetin ja mobiililaitteiden käyttöön liittyvien aiheiden lisääntyminen. Seuraavat esimerkit ovat hyvin tyypillisiä.

Uhkaaminen, vainoaminen ja kiristäminen

"Hei, en oikein tiedä mitä tekisin. Mulla on ongelmia mun ex-tyttöystävän kanssa eikä se suostu jättää rauhaan. Hän uhkailee, eikä haluaisi olla hänen kanssaan missään tekemisissä. Suhteemme aikana

lähetin hänelle alastonkuvan ja nyt hän uhkaa jakaa sen kaikille tutuilleni, jos en ole hänen kanssaan. En tiedä mitä tekisin eikä haluaisi kertoa asiasta kenellekään, kun tää on niin nolo juttu."

Kuvilla kiristäminen ja uhkailu voivat olla monelle nuorelle tai aikuiselle ahdistava ja pelottava kokemus. Pelko omien kasvojen menettämisestä ja tilanteen häpeällisyydestä vaikeuttavat tilanteesta puhumista. Alaikäisen nuoren kohdalla häntä kannustetaan puhumaan asiasta jollekin luotettavalle aikuiselle kuten esimerkiksi omille vanhemmille. On tärkeää tukea niin nuoren kuin aikuisenkin ajatusta siitä, että toinen osapuoli toimii väärin, jos hän julkaisee kuvia.

Kuva: Malla Tirkkonen

Tässä tapauksessa kuvan julkaiseminen ilman lupaa on rikos, josta olisi hyvä olla yhteydessä joko nettipoliisiin tai poliisiin. Kun lähisuhteissa tapahtuu uhkailua, on hyvä ohjeistaa nuorta sekä aikuista tallentamaan viestit, jotta ne voi näyttää poliisille. Nettipoliisi voi esimerkiksi tarvittaessa jututtaa sosiaalisen median kautta tekijää ennen kuin mitään rikosta on tapahtunut. Tämä jututtaminen ja herättely asian vakavuuteen voi toimia hyvin alaikäisten nuorten kohdalla, jolloin tekijä voi jättää uhrin rauhaan.

Epäasialliset kuvat ja kuvien jakaminen verkossa

"Moi, Olen joutunut kiusaamisen uhriksi, kun yks tuttu laitto viikonlopulta musta epäasiallisen kuvan nettiin. Musta otettiin kuva, jota vähä muokattiin ja se jaettiin facessa. Voiko asialle tehdä jotain?"

Kun keskustelija kertoo kuvan jakamisesta, häntä ohjataan yleensä olemaan yhteydessä mahdollisen sivuston ylläpitoon, kuvan poistamiseksi. Erilaisten sosiaalisten medioiden ylläpitoon voi olla yhteydessä myös silloin, kun epäilee epä-

asiallista toimintaa tai on joutunut kiusaamisen kohteeksi. Sivuston ylläpito voi tällöin puuttua asiattomaan käytökseen ja tarvittaessa poistaa kuvia tai viestejä. Aina keskusteluissa ei käy ilmi millaisesta kuvasta on tarkemmin ottaen kyse, mutta on hyvä selvittää onko kyseessä alaikäinen vai aikuinen uhri. Alaikäistä uhria kannustetaan aina kertomaan tapahtuneesta luotettavalle aikuiselle, jonka kanssa voisi yhdessä lähteä selvittämään asiaa.

Kuvan sisältö voi rikkoa lakia, jolloin on hyvä olla yhteydessä poliisiin tai esimerkiksi nettipoliisiin. Uhria on hyvä neuvoa tallentamaan kuvan internetosoite sekä muut viestit todisteina. Koska kuva on jo julkaistu, tulee rohkaista olemaan yhteydessä viranomaisiin. Tilanteissa, joissa aikuisista on julkaistu luvattomasti kuvia tai videoita verkossa, ohjataan uhri olemaan yhteydessä sivuston ylläpitoon sekä alkuperäisen kuvan jakajaan kuvien poistamiseksi.

Yhä useampi joutuu identiteettivarkauden uhriksi

"Minulta varastettiin lompakko kuukausi sitten. Tein varkaudesta rikosilmoituksen poliisille. Olen nyt saanut postissa eri verkkokaupoista kirjeitä, jotka sisältävät laskuja. Mitä voin tehdä?"

Kun on kyseessä omien henkilötietojen ja mahdollisten pankkikorttien häviäminen, on tärkeää ohjata uhri ottamaan yhteyttä omaan pankkiinsa välittömästi, jotta varastetut kortit voidaan mitätöidä. Jos esimerkiksi huomaa omalla tilillään vieraita ostoja, tulee asiasta ilmoittaa välittömästi pankkiin ja tehdä rikosilmoitus. Uhria kannustetaan olemaan heti yhteydessä yrityksiin, joista on tullut laskuja tai tilitä on veloitettu rahaa. On tärkeää, että väärinkäytöksistä tehdään välittömästi reklamaatio yritykseen. Luvattomista maksuista on hyvä tehdä valitus maksukorttiyhtiöön tai palvelun tarjoajalle.

Keskustelijalle voi kertoa myös luottokiellostä, jonka voi asettaa, ettei henkilötiedoilla saa haettua luottoa. Luottokielto on maksullinen palvelu, jonka voi tehdä netissä. Omat osoitetiedot voi tarkistaa Väestörekisterikeskuksesta tai maistraatista, jos epäilee, että niitä on varastetuilla henkilötiedoilla muutettu.

Omaiset ja läheiset kysyvät myös neuvoja

"lääkällä äidilläni on nettisuhde ulkomailta asuvan miehen kanssa. Äitini on lähettänyt hänelle jo useita kertoja rahaa.

Äitini ei ole koskaan tavannut miestä ja haluaa uskoa mieheen. Äitini on käyttänyt kaikki rahansa mieheen."

Netin kautta löydetty rakas voi olla petollinen ja uhrin voi olla vaikea myöntää joutuneensa huijatuksi. Häpeä voi estää uhria näkemästä tilannetta selkeästi. Tällaisissa tapauksissa rahojen takaisin saaminen ja poliisin mahdollisuudet auttaa ovat vähäisiä. RIKUchatissa ohjataan henkilöä olemaan yhteydessä poliisiin. Tilanne voi olla raskas läheisille, joten heitä kehoitetaan puhumaan asiasta jollekin. Läheisien on hyvä myös keskustella huolestaan uhrin kanssa ilman painostusta tai syyllistämistä. Taloudellisissa ongelmassa voi läheistä ohjata esimerkiksi velkaneuvontaan.

Apua kaikille

RIKUchatissa autetaan kaiken ikäisiä rikoksen uhreja ja heidän läheisiään. Alaikäisten nuorten joutuessa verkkorikollisuuden uhriksi on yhteydenottaja usein nuoren vanhempi. Kuitenkin kaikissa tapauksissa näin ei ole sillä nuori ei aina uskalla häpeän takia tai vanhempien reagoinnin pelossa puhua asiasta aikuisille. Monesti myös on vaikeaa kertoa rikoskokemuksista juuri häpeän takia.

Niin nuoret kuin aikuiset voivat olla epävarmoja siitä, täytyvätkö rikoksen tunnusmerkit ja onko verkossa tapahtuvat rikokset yhtä vakavasti otettavia. Aina voi kysyä ja varmistaa Rikosuhripäivystyksestä, jos ei ole varma onko rikosta tapahtunut. Rikosilmoituksen tekoon riittää jo tunne siitä, että on mahdollisesti joutunut rikoksen uhriksi. Rikosilmoitusta tehtäessä ei tarvitse tietää mistä rikosnimikkeestä on kyse. Voidaan kuitenkin todeta, että se mikä on laitonta verkon ulkopuolella, on laitonta myös verkossa.

Raija Kontunen

RIKU:n projektisuunnittelija

SEKASIN-CHATISTA KESKUSTELUAPUA NUORILLE VERKOSSA

Ylen, Suomen Mielenterveysseuran ja muiden alan järjestöjen 2016 touko-kuussa toteuttamasta Sekasin-kampanjasta alkunsa saanut Sekasin-chat aloitti varsinaisen toimintansa Me-säätiön tuella tammikuussa 2017.

Nuoret voivat tulla juttelemaan Sekasin-chattiin mistä tahansa mieltä painavasta aiheesta. Vastaajat ovat koulutettuja vapaaehtoisia sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaisia.

Sekasin-chatin suosio on ollut suuri, alkuvuoden aikana sinne on jonotettu yli 50 000 kertaa, samalla aikavälillä käytyjä keskusteluja on lähes 9000. Sekasin-chattiin rekrytoidaan jo toista kertaa lisää vapaaehtoisia päivystäjiä, jotta mahdollisimman moni nuori tulisi kuulluksi ja kohdatuksi asiansa kanssa sekä saisi apua ja tarvittaessa eteenpäin ohjausta.

Verkko on nuorelle tuttu ympäristö

Sekasin-chat toimii nuorille tutussa ympäristössä eli verkossa, siksi avun hakeminen chatista on monelle paljon luontevampaa kuin kasvokkain toimivista palveluista. Nuoret voivat tulla sinne nimettöminä, jolloin on helpompi puhua sellaisistakin asioista, joista ei ehkä muuten rohkenisi. Palvelun lähtökohtana on nuoren kokemuksen kunnioittaminen sekä mahdollisuus tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Sekasin-chatissa nuori voi keskustella olostaan, tilanteestaan tai vaikeista elämäntapahtumistaan luottamuksellisesti sekä saada tarvittaessa ohjausta muihin apua tarjoaviin tahoihin.

Joskus keskustelua käydään monta kertaa ennen kuin nuori uskaltaa kertoa mieltä painavasta asiasta. Luottamuksen ja rohkeuden annetaan rakentua chatissa kaikessa rauhassa. On tärkeää että keskustelu käydään nuorta kunnioittaen ja hänen tahdissaan. Mitä traumaattisempia asioita on taustalla, sitä vaikeampaa niistä kertominen on myös chatissa. Sekasin-chat voikin olla monelle nuorelle myös turvallinen paikka vaikeista asioista keskustelemisen harjoitteluun.

Keskustelun aiheet vaihtelevat

Kaikkein suurin osa Sekasin-chattiin tulevista nuorista on iältään 15–19-vuotiaita, mutta toisaalta chatissa käy myös reilusti nuorempia sekä vanhempia nuoria ja nuoria aikuisia. Chatissa jutellaan paljon ahdistuksesta, itsetuhoisuudesta, erilaisista mielenterveyden ongelmista, seksuaalisesta väkivallasta, kiusaamisesta sekä ihmissuhdeongelmista. Esimerkiksi hoitotaho-

jen loma-aikoina sekä itsetuhoisten nuorten kohdalla tapahtuu paljon myös kannattelua ja jaksamisen vahvistamista.

Usein nuoria kiinnostaa myös se mitä tapahtuu, jos he uskaltavat hakea apua, mennä psykiatriselle puolelle osastohoitoon tai viedä asiaa eteenpäin viranomaistahojen kautta. Tieto, pelkojen lieventäminen ja rauhoittelu voi helpottaa oloa.

Joskus myös verkossa tapahtuneet väärinkäytökset nousevat keskustelussa esille, tällöin asiaan liittyvät henkilöt ovat yleensä hyvin nuoria henkilöitä, jotka eivät ole ymmärtäneet tekojensa seurauksia. Sosiaalisen median väärinkäytökset ja esimerkiksi WhatsApp- ja Snapchat-ryhmissä tapahtuva kiusaaminen näkyvät myös muun kiusaamisen sekä rikosten rinnalla. Yleisesti vaikuttaa kuitenkin siltä, että nuoret ymmärtävät verkossa toimimisen riskit ja luunteen varsin hyvin.

Olellaista kuuntelu, kunnioitus ja kannustus

Vaikka nuoret kokevat juttelun usein hyvin tärkeäksi, tulee päivystäjän huolehtia chatissa siitä, ettei keskustelu kuormita nuorta liikaa. Tästä syystä keskustelut pyritään pitämään 45 minuutin pituisina. Tämä edellyttää päivystäjältä herkkyyttä sekä taitoa ohjata ja rajata keskustelua lempeästi ja kunnioittaen.

Aika usein asiat ovat niin arkaluontoisia, että nuori ei ole uskaltanut tai pystynyt kertomaan niistä kenellekään aiemmin. Tästä syystä kertomisen vaikeuteen suhtaudutaan kunnioittaen ja tukea tarjoten. Ylipäätään jo siitä, että nuori on tullut chattiin, voi antaa kiitosta. Silloin kun nuori on jaksamisensa ääri rajoilla ja usko tulevaan voi olla hukassa, on tärkeää tuoda tilanteeseen uusia näkökulmia sekä kannustaa ja ylläpitää toivoa. On hyvä muistuttaa siitä, että vaikka tilanne olisi nyt huono, voi se myöhemmin muuttua paremmaksi.

*Malla Tirkkonen
projektityöntekijä, Sekasin-chat
Suomen Mielenterveysseura*

Kuva: Malla Tirkkonen

SE KAS IN

Mikä Sekasin-chat?

- Verkossa tapahtuvaa kriisitukea nuorille
- Tarkoituksena tukea nuorten mielen hyvinvointia ja mielenterveyden ongelmista selviämistä
- Valtakunnallinen palvelu, avoinna vuoden jokaisena päivänä: ma-pe klo 7-24 ja la-su klo 15-24
- Suurin osa keskustelijoista alle 20 vuotiaita
- Chattia koordinoi Suomen Mielenterveysseura, mukana toteutuksessa joukko muita alan järjestöjä
- Toimintaa rahoittaa Me-säätiö, jonka tavoitteena on vähentää lasten, nuorten ja perheiden syrjäytymistä sekä eriarvoistumista Suomessa
- Lue lisää sekasin247.fi

VAINOAJA HYÖDYNTÄÄ DIGITEKNOLOGIAA LEIKITEN

Mikäli epäilet, että joku seuraa toimiasi somejulkaisuistasi, kannattaa miettiä, millaisia asioita paljastat esimerkiksi kuvissa. Kuvista tunnistaa helposti paikkoja, henkilöitä, tapahtumia, ajankohtia ja tekemisiä.

Kuva: Minna Korva-Perämäki

Tietotekniikan nopea kehittyminen ja sosiaalinen media kaikessa yhteiskunnan toiminnassa houkuttelee ihmisiä kurkkaamaan tai seuraamaan muiden ihmisten elämää.

Teksti: Minna Korva-Perämäki

Silloin kun toisen ihmisen elämän seuraaminen aiheuttaa kohteessa pelkoa ja ahdistusta, on häiritsevää, toistuvaa ja ei-toivottua yhteydenottamista, tarkkailua ja uhkaamista, saattavat vainorikoksen (RL 25:7a) piirteet täytyä.

Vaino on tunnettu sanana kautta historian ja sen yleisimmin toteutettu muoto meillä Suomessa on eron jälkeinen vainoaminen. Suomessa vainoamisesta tuli rikos 1.1.2014.

Eron jälkeiseen vainoon liittyy usein jo aiemmin suhteessa ilmennyt lähisuhdeväkivaltaa, kontrollointia ja alistamista. Kun ero viimein koittaa, ex-puoliso ei kykenekään syystä tai toisesta käsittelemään eroa normaaliin tapaan, vaan hän jatkaa toisen osapuolen seuraamista ja häirintää monin eri keinoin. Vainoava käytös voi olla esimerkiksi pienieleistä uhkaavaa vihjailua, haukkumista, ahdistelevaa viestintää ja lähestymistä sekä teknologiaa hyödyntävää seuraamista ja paikantamista.

Pahimmassa tapauksessa se on uhrin henkeä uhkaavaa väkivaltaista käytöstä ja uhkailua uhria kohtaan. Vainoamista toteutetaan tänä päivänä yhä enemmän tietotekniikan avulla, sillä se mahdollistaa uhrin seuraamisen ja tietojen etsimisen matalalla kynnyksellä aikaan ja paikkaan sitoutumatta.

Perinteisen vainokäyttäytymisen ohella vainoaja hyödyntää muun muassa matka-

puhelimia, tietokoneita, sosiaalista mediaa ja paikannusteknologiaa. Vainoaminen on virallisen syytteen alainen rikos ja siitä voidaan tuomita sakkoo tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Vainoaminen tietotekniikan avulla

Nykyteknologiaa hyödyntävää eli digitaalista vainoa Suomessa ei ole tutkittu paljoakaan. Lastensuojelussa Etelä-Savon alueella sosiaalityöntekijänä työskentelevä **Jonna Brandt** teki keväällä 2017 digivainoamisesta Suomen ensimmäisen sosiaalityön pro gradu -tutkielman *Teknologia vainon väylänä. Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia* Lapin yliopistossa.

Brandt kertoo, että hän työsti tutkimuksen yhteistyössä eron jälkeisen vainon tutkimus- ja kehittämishanke Varjon kanssa. Varjo-hanke on Mikkelin Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n ja Oulun Ensi- ja turvakoti ry:n yhteistyössä toteuttama

Kuva: Minna Korva-Perämäki

hanke, jonka yhtenä painopisteenä on ollut digitaalinen vaino ja sen huomioiminen vainottujen turvasuunnittelussa.

– Yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä vainoaminen rikoksena on saanut uusia piirteitä ja sen hallitseminen ulkopuolelta on lähes mahdotonta, sanoo Joanna Brandt.

– Tutkimukseni tuloksena digitaalisen vainon kokemukset jakautuivat kahteen erilliseen digitaalisen vainon osaan. Kokemukset digitaalisesta vainosta nivoutuivat vainotekojen verkkoon siten, että ne ovat joko yksittäisiä digitaalisen vainon tekoja tai ne ovat välillisiä digitaalisen vainon tekoja, joilla on erillinen motiivi suhteessa entiseen puolisoon. Välillisen digivainon avulla vainoaja hyödyntää teknologiaa muissa vainoteoissa kuten fyysisessä seuraamisessa tai mahdollisessa fyysisen väkivallan toteuttamisessa. Näiden kahden erillisen digitaalisen vainon muodon erottaminen on olennaista muun muassa sosiaalityössä väkivallan uhkan arvioinnin ja turvallisuussuunnittelun näkökulmasta, hän painottaa.

Brandt selventää, että hänen tutkimuksensa käsitteli digitaalista vainoa ja sen suhdetta vainoa kokeneiden turvallisuuteen.

– Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja sen tavoitteena on tarkastella digi-

taalista vainoa kokeneiden kokemuksia. Tutkimuksen aineisto koostui kahdesta osa-aineistosta, haastatteluista ja vainoa kokeneiden naisten suljetun verkkoryhmän tekstiaineistosta, hän kuvailee tutkimuksen lähtökohdista.

Brandt jatkaa, että vainon näkökulmasta teknologia ja erityisesti sosiaalinen media ovat laajentaneet vainon tekojen valikkoa.

– Digitaalinen vaino on perinteisempää vainoa helpompaa, vaivattomampaa ja edullisempaa toteuttaa. Vaino ei enää vaadi fyysistä kontaktia, vaan se voi tapahtua napin painalluksella ilman tarkempaa suunnitelmaa tai harkintaa. Tutkimukseni mukaan digitaalinen vaino aiheuttaa kohteessa ahdistusta ja pelkoa vainoajan näkymättömän, aikaan ja paikkaan sitoutumattoman hallitsevuuden kautta. Digitaalisen vainon tekojen tarkoituksena on häiritä, aiheuttaa haittaa ja pelkoa vainotussa, hän tiivistää.

Digitaalinen vaino rikoksena

Brandtin tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivalta on muuttanut digitalisoitumisen myötä muotoaan. Vainoamisen osalta yleisimpiä rikosnimikkeitä netissä tapahtuvan toiminnan suhteen ovat kunnianloukkaus, laiton uhkaus ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Nämä tulevat kyseeseen tapauksissa, joissa uhrilta levitetään väärää ja loukkaavaa tietoa

tai häntä uhkaillaan. Vainoaja voi toimia netissä esimerkiksi useiden valeprofiilien kautta, jotka esittävät joko uhria, vainoajaa itseään tai muuta henkilöä. Yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä on arkaluontoisten tietojen levittäminen somessa, joista yleisimpänä esimerkkinä ovat alastonkuvat.

Brandt toteaa tutkimuksessa, että virtuaalisen maailman hallitsemattomuuden vuoksi jokaisen tulisi opetella digitaalisia turvataitoja, joita ovat muun muassa yksityisyyden suojaaminen ja omien tietojen hallinta.

// **Vainoaminen liittyy vahvasti lähi suhdeväkivaltaan ja päättyneeseen pari suhteeseen.**

Tietotekniikan hyödyntämistä vainon toteuttamiseksi on hyvin vaikea näyttää toteen rikosoikeudellisessa mielessä. Ennen vainoamislakia epämääräistä seuraamista ja ahdistelua tutkittiin rikosnimikkeinä muun muassa kotirauhan rikkomisena, kunnianloukkauksena, laittona uhkauksena ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisenä. Vuoden 2014 alusta rikoslakiin lisättiin vainoamisen lisäksi viestintärauhan rikkomisen. (RL 24:1a).

Poliisihallituksen poliisitarkastaja **Pekka Heikkinen** kertoo, että digitaalisen vainon toteuttamiseen on vaikea puuttua, sillä sitä voi toteuttaa missä ja milloin vain monin eri keinoin ja väylin.

– Vainoaminen tekona liittyy vahvasti meillä Suomessa lähisuhdeväkivaltaan ja päättyneeseen parisuhteeseen. Joskus lehdistä voi lukea, kuinka jotakin julkkista on meillä Suomessa seurattu, mutta itse vainoina näitä tapauksia ei ole tuomittu. Tärkeintä meidän kaikkien on muistaa huolehtia omien teknisten välineiden suojaamisesta ja miettiä tarkasti, mitä omista asioista kertoo somessa, hän painottaa.

Heikkinen jatkaa, että vaino rikosnimikkeenä on osoittanut tarpeellisuutensa, mutta rikostutkimuksen aikana siihen nivoutuu yleensä aina muita rikosnimikkeitä

kuten pahoinpitely tai lievä pahoinpitely, kunnianloukkaus, kotirauhan rikkominen tai lähestymiskiellon rikkominen.

– Vainoamista yksistään digitaalisessa muodossa ei ole kriminalisoitu, vaan se kulkee yhtenä toteuttamismuotona muiden rikosten ohella, hän tiivistää.

Rikosuhripäivystys tukee uhria

Lähisuhdeväkivalta on aina vakava asia, josta irrottautuminen on usein vaikeaa. Lähisuhdeväkivalta voi joskus jatkua myös parisuhteen päättymisen jälkeen ja toinen osapuoli päätyä muun muassa vainon kohteeksi. Koska väkivallasta puhuminen ei ole helppoa, uhrin voivat saada apua nimettömänä esimerkiksi ensi- ja turvakodeista, Nollalinjasta ja Rikosuhripäivystyksestä.

Rikosuhripäivystyksen pääkaupunkiseudun palvelupisteen toiminnanohjaaja **Anne Veijola** kertoo, että RIKUsta saa muun muassa ajantasaista tietoa, tukea, ohjausta ja neuvontaa liittyen erilaisiin rikosprosesseihin. Lisäksi kartoitetaan aina muun tuen mahdollinen tarve.

– Rikosprosessit ja yksistään rikosilmoituksen tekeminen voi viedä voimia ja pelottaa rikoksen uhria. RIKUssa autamme uhria koko prosessin ajan yksilöllisesti rikosilmoituksen tekemisestä tuomion kuulemiseen saakka ja huomioiden tarpeen vaatiessa myös uhrin lähipiiriin sekä omaiset. Meillä pääkaupunkiseudun palvelupisteessä näkyy lähisuhdeväkivalta voimakkaasti, jonka osa-alueena uhrin elämän hankaloittamisessa voi olla myös sosiaalinen media, kertoo Veijola.

– RIKUssa tukisuhteet ovat lähivuosina pidentyneet ja osittain syynä on ollut pitkittynyt sekä jatkuva kiusaaminen verkossa. Kiusaaminen koskettaa usein myös uhrin lähipiiriä, hän kuvailee.

Veijola lisää, että sosiaalisen median merkitys rikoksissa, kuten vainossa on haaste myös asianajajille.

– Silloin kun vainoamista ja kiusaamista netissä tapahtuu uhrille ja hänen lähimmäisilleen, olisi hyvä, että asianajaja olisi perehtynyt ilmiöön ja tietäisi mistä verkossa tapahtuvassa kiusaamisesta ja vainosta on aidosti kysymys, hän tiivistää lopuksi.

Lähteet: Varjo-hanke ja Jonna Brandt pro gradu -tutkielma Teknologia vainon väylänä. Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia

Kuva: Jon Asato / Unsplash.com

DIGIVAINON HÄLYTYSMERKKEJÄ

- Salasanat vaihtuvat tai lakkaavat toimimasta
- Sinusta tiedetään asioita, joita ei pitäisi tietää
- Sähköpostisi on merkattu luetuksi, vaikkot ole sitä vielä lukenut
- Verkkopankista häviää rahaa
- Nimissäsi on tehty verkko-ostoksia
- Tietokoneestasi häviää tietoja
- Web-kamera käynnistyy itsestään
- Puhelimen akku tyhjenee tavallista nopeammin
- Yleinen kontrollointi suhteen aikana ja sen jälkeen!

YLEISIMMÄT DIGITAALISET RISKIT

- Oma käyttäytyminen somessa
- Käyttäjätunnusten joutuminen väriin käsiin
- Sama salasana kaikilla tileillä
- Arvattavan helppo salasana
- Vakoiluohjelma puhelimessa tai tietokoneella
- Digitaalinen jalanjälki - Tule tietoiseksi siitä, minkälaisen digitaalisen jäljen jätät!
- Sosiaalinen manipulointi
- Hyvää tarkoittava ja ajattelematon tietojen luovuttaminen

Jennifer Perry. Lähde: Varjo-hanke

Verkon petkuttajat löytävät helposti uhrin heikot kohdat

Petosrikoksen uhriksi päätyy yleensä henkilö, jolla on jokin poikkeuksellisen voimakas tyydyttämätön tarve. Joskus se liittyy tarpeeseen parantaa taloudellista tilannetta nopeasti vähällä vaivalla, jolloin uhri tarttuu helposti tarjoukseen, joka on kuitenkin "liian hyvä ollakseen totta". Joskus uhrille on syntynyt jonkin menetyksen jälkeen tuntee itsensä uudelleen ihailuksi ja rakastetuksi.

Teksti: Sami Liukkonen

Verkon kautta tehtäville petoksille on hyvin tyypillistä, että petkuttaja luo uhriinsa ensin luottamuksellisen suhteen, jonka jälkeen hän tekee ensimmäisen rahapyyntön. Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen rikosylikomisario **Paavo Myöhänen** on työssään selvittänyt useita verkon kautta tapahtuneita petoksia.

– Ensimmäinen rahapyyntö seuraa useimmiten vasta sen jälkeen, kun rikosentekijä on saanut rakennettua riittävän voimakkaan tunnesiteen kohteeseensa. Rahaa tarvitaan ensin pienempiä summia, jonka jälkeen summat suurenevat ja pyynnöt jatkuvat niin pitkään kuin suinkin mahdollista. Rahan lypsäminen päättyy vasta siihen, kun uhri tajuaa tulleenensa huijatuksi.

Paavo Myöhänen, kuva Peter Hellman.

– Rahaliikenne tapahtuu joko kansainväliseen rahaliikenteeseen erikoistuneiden yritysten välityksellä tai väliasemina käytettyjen yksityisten henkilöiden tilien kautta. Useimmiten rahojen siirtoon tarvitaan välikäsiä, joista osa kuuluu huijausorganisaatioon, osa voi olla myös itsekkin huijauksen kohteena, kertoo Myöhänen.

Joku tarttuu rikollisten pyydykseen

Poliisin käsityksen mukaan rikoksen tekijät pyrkivät löytämään potentiaalisia uhreja jättämällä massoittain kaveripyyntöjä tai muita kontaktipyyntöjä verkon eri palveluissa. Joku sadoista tai tuhansista aina tarttuu pyyntöön.

– Yhteisenä yleisenä piirteenä useimmilla nettihuijarin koukkuun tarttuvilla uhreilla on tarve toisen ihmisen yhteyteen ja

voimakas yksinäisyyden tunne. Tilanne voi olla syntynyt yllättäen tulleen eron tai kumppanin kuoleman kautta. Myös pitkempään kestänyt yksinäisyys ja ikääntyminen voivat vahvistaa tätä tarvetta. Elämässä koettu rakkauden tai ihailun puute on omiaan edistämään uhriksi joutumista. Käsiteltävänä olevassa aiheessa on kysymys useimmiten näistä tarpeista ja niiden täyttämisestä, kertoo Myöhänen.

Verkossa solmitun yhteyden jälkeen taitava rikosentekijä selvittää varsin nopeasti uhrinsa tyydyttämättömän tarpeen, jota rikollinen alkaa täyttämään.

– Viime kädessä tämä johtaa siihen, että uhri luovuttaa rikoksen tekijälle vapaaehtoisesti omaisuuttaan ja saattaa ottaa jopa ottaa lainaa antaakseen sen "nettirakkaalleen".

Nettihuijareita toimii myös Suomessa

Nettihuijaukset mielletään yleensä ulkomaisten rikollisliigojen pyrittäväksi toiminnaksi, mutta nettihuijaukset voivat olla myös kotimaisia.

– Mikäli rahaa ei kierrätetä ulkomaisten tilien kautta, on usein mahdollista saada kotimaisien tilien haltijoiden kautta selville myös varsinaiset toimijat. Mikäli toiminnassa on mukana sekä kotimaisia, että ulkomaisia rikoksentekejiä, tämä lisää rikosten selvittämisen vaikeusastetta, sekä rikoshyödyn takaisinsaantia, kertoo Myöhänen.

Yksi poliisin tekemänä havainto on, että mikäli rikoksentekejä esiintyy suomalaisena, hän pyrkii usein vetoamaan uhrin auttamishaluun.

– Kohteena voi tällöin olla suuri joukko henkilöitä, joilta pyydetään pieniä yksittäisiä lahjoituksia. Jos huijausyrityksen kohteena ovat keski-ikäiset tai vanhemmat miehet, kyseessä on useimmiten uhrin rakkauden tarvetta hyväksikäyttävät tarjoukset. Myös näissä tilanteissa huijattavat summat voivat nousta suuriksi, Myöhänen kertoo.

Kaikki tapaukset eivät tule poliisin tietoon

Rikosylikomisario Paavo Myöhänen pitää todennäköisenä, että huijauksia tapahtuu huomattavasti enemmän, kuin mitä poliisille niistä ilmoitetaan.

– Käsitykseni mukaan osa jää ilmoittamatta, koska uhri tuntee häpeää. Jokainen, jolla on profiili sosiaalisessa mediassa, törmää lähes jatkuvasti epäilyttäviin viesteihin. Poliisin rooli ennalta estävässä työssä on tuoda yleisön ja erityisesti potentiaalisten uhrien tietoisuuteen, että jokaisella on mahdollisuus joutua ainakin huijausyrityksen kohteeksi ja miten huijauksilta voisi suojautua. Käsitykseni mukaan myös pankit pyrkivät löytämään rahaliikenteestä ne poikkeamat, jotka viittaavat mahdollisesti rikolliseen toimintaan, kertoo Myöhänen.

Tapausesimerkkejä:

Lupaus avioliitosta ja muutosta Suomeen ei pitänyt paikkaansa

Keski-ikäinen rouva, jonka lapset ovat jo maailmalla, jää yllättäen leskeksi. Puolison eläessä heidän sosiaaliset suhteet ovat olleet yhteisiä, eikä rouvalla ole juurikaan omia ystäviä. Eräänä päivänä hän saa Facebookissa kaveripyynnön herrasmieheltä näyttävältä johtajalta. Leskirouva kiinnostuu ja hyväksyy pyynnön. Keskustelu viriää ja tietoja vaihdetaan puolin ja toisin. Ilmenee, että uusi ystävä on Afrikassa öljy-yhtiön johtotehtävissä toimiva yhdysvaltalainen poikamies, joka potee myös yksinäisyyttä. Keskustelun syventyessä tapahtuu molemminpuolista ihastumista, joka johtaa siihen, että palavasti rakastunut mies kertoo muuttavansa mielellään Suomeen ja menevänsä rouvan kanssa avioliittoon, kun Afrikan komennus lähiaikoina päättyy. Työpaikkakin Suomen konttorista oli luvattuna.

Määräpäivän lähestyessä ilmenee, että kyseisen Afrikan valtion levottomasta

tilanteesta johtuen hän ei onnistu käyttämään omia, runsaita rahavarojaan matka- ja muuttojärjestelyissä, vaan tarvitsee rouvan apua. Apu tarkoittaa suoraa, muutaman tuhannen euron rahalähetystä kansainvälistä rahaliikennettä hoitavan yrityksen kautta. Matkan järjestelyissä on kuitenkin lisää vaikeuksia ja lisää rahaa tarvitaan, lopulta puhutaan yli kymmenestä tuhannesta eurosta.

Viimein mies kertoo olevansa tulossa määrätyllä lennolla Suomeen. Lentokentälle odottamaan mennyt rouva kuitenkin petetty, koska miestä ei näy. Kotiin palatuaan hän yrittää ottaa yhteyttä mieheen siinä kuitenkaan onnistumatta. Asiaa pohdittuaan hän ottaa yhteyttä paikalliseen poliisiin, jolle häpeillen kertoo tapahtuneesta kysellen samalla, voisivatko hänen epäilynsä huijatuksi tulemisesta pitää paikkaansa.

Tapauksessa rahat olivat päätyneet Afrikan, eikä niitä saatu takaisin.

Rahat eivät välttämättä mene suoraan rikolliselle

Kohtuullisen pitkän avioliiton jälkeen pariskunta eroaa. Rouvalle tilanne tulee yllätyksenä. Lapset ovat jo teini-ikäisiä, heillä on omat menonsa. Rouva toimii esimiestehtävissä ja työ on samalla hänen harrastuksensa. Juurikaan muita sosiaalisia suhteita ei ole. Tässäkin tapauksessa rouva hyväksyy ulkomailta tulleen kaveripyynnön. Tällä kertaa kyseessä on naisseuraa kaipaava upseeri ja herrasmies, joka palvelee Yhdysvaltain erikoisjoukoissa Afganistanissa. Seuraa keskustelu, ihastuminen ja rakastuminen. Upseeri kertoo jäävänsä kohtapuoliin eläkkeelle ja että hän on suunnitellut viettävänsä eläkevuotensa Euroopassa. Niinpä hän voisi hyvinkin muuttaa uuden rakkaansa kotimaahan Suomeen suoraan Afganistanista pestin päättyessä.

Ongelmana on, että työnantaja kustantaa matkan kotimaahan, mutta matkan Suomeen joutuu hoitamaan itse. Afganistanin tilanne huomioiden tarvitaan käteistä rahaa. Rouva päättää avustaa uutta nettirakastaan ja lähettää hänelle rahaa miehen ilmoittamien, kertomansa mukaan työnantajan hallinnassa olevien tilien kautta. Loppujen lopuksi matkajärjestelyihin kuluu lähes 20 000 euroa. Kun tulopäivä koittaa, joutuu rouva tässäkin tilanteessa palaamaan lentokentäl-

tä yksinään. Seuraavana päivänä hän soittaa paikalliselle poliisille, jonka keskustelun yhteydessä tulee vakuuttuneeksi siitä, että hän on voinut joutua huijauksen kohteeksi. Häpeän tunne on valtava.

Tässä tapauksessa eräiden rahalähetysten vastaanottajan tiliä hallitsee nainen Saksassa. Poliisi lähettää kiireellisen oikeusapupyynnön Saksaan, jossa pyytää tilin takavarikoimista ja tilin omistajan, keski-ikäisen naisen henkilön kuulemista. Pian tulee Saksasta vastaus, jossa kerrotaan naisen saapuneen kuultavaksi asianajajansa kanssa ja että nainen oli luovuttanut muovikassillisen euroja poliisille kuulustelun yhteydessä. Kyseinen nainen, ammatiltaan kirjanpitäjä, oli kertonut leskeksi jäätyään hyväksyneen yhdysvaltalaiseksi esittäytyneen henkilön kaveripyynnön, joka oli johtanut siihen, että hän oli lähettänyt itse pyytä-

jälle rahaa ja pyydettyä antanut käyttä omaa tiliään muualta, myös Pohjoismaista lähetettyjen rahojen välitykseen. Yksi näistä lähettäjästä oli ollut Suomesta. Kirjanpitäjä oli havahtunut itse vasta siinä vaiheessa, kun yhden rahalähetysten määränpää oli ollut suoraan eräässä Afrikan maassa, vaikka vastaanottajan piti olla Aasiassa. Hän oli tässä vaiheessa nostanut tilin tyhjäksi ja säilönyt rahat kotiinsa. Yhteydenpidon nettirakkaan kanssa hän oli katkaissut tähän.

Pari vuotta myöhemmin Saksan oikeusviranomaiselta tuli tieto, että muiden tilille rahaa lähettäneiden henkilöllisyyttä ei ole voitu selvittää, joten suomalaisrouvalle palautetaan koko hänen rikoksen kautta menettämänsä rahamäärä, joka vastasi saksalaisrouvan poliisille luovuttamaa määrää. Samalla ilmoitettiin, että Saksan poliisi oli selvittänyt rouvan osuutta ja todennut hänen kertomansa tapahtumien kulusta pitävän paikkaansa.

MITEN SUOJAUTUA VERKKOHUIJAREILTA?

- Huolehdi, että tietosi näkyvät vain niille henkilöille, joiden kanssa ne haluat jakaa.
- Älä hyväksy kaveripyynnöitä vieraalta varmistumatta siitä, että kyseessä on oikea henkilö.
- Jos keskustele verkossa vieraan henkilön kanssa, vältä kertomasta henkilösi tai varallisuutesi liittyvistä intiimeistä asioista ennen kuin olet tavannut häntä henkilökohtaisesti.
- Jos saat pyynnön avustaa vierasta henkilöä rahallisesti, älä jatka keskustelua, koska kyseessä voi olla huijausyritys.
- Osallistu vain keräyksiin, joihin viranomainen on antanut luvan.
- Vieraalta henkilöltä saatu hyvin edullinen tarjous ei todennäköisesti ole sitä, mitä luvataan.
- Pysy realistisena ihmissuhteissa, houkuttelevilta vaikuttavien tarjousten takana voi olla hyötymistarkoitus.
- Verkossa ei voi olla täysin varma, että kyseessä on sama henkilö, jonka luulet olevan toisena osapuolena.

Kuva: Ian Dooley / Unsplash.com

Missä menee laillisen ja laittoman raja kuvaamisessa ja kuuntelussa?

Medioissa erilaiset sala-kuvaamis- ja kuuntelutapaukset ovat puhuttaneet viime aikoina. Mukana kulkevat älylaitteet, joilla voi kuvata ja nauhoittaa, sekä kotiin helposti asennettavat kamerat ovat yleistyneet. Samaan aikaan raja laittoman ja laillisen kuvaamisen ja kuuntelun välillä hälvennyt.

Teksti: Heli Yli-Räisänen

Rikostarkastaja **Jouni Niskanen** Helsingin poliisista kertoo, että laki asettaa rajat salakatselusta ja -kuuntelusta, ja milloin se on säädetty rangaistavaksi. Mitään yksiselitteistä rajaa ei voi sanoa, vaan salakatselu- tai kuuntelutapausta on aina tarkasteltava tapauskohtaisesti.

– Yleisesti voisi sanoa, että riippuu kuka kuvaa ja ketä, missä paikassa ja missä tarkoituksessa. Salakuuntelusta on kyse esimerkiksi silloin, jos kuunneltua ei ole tarkoitettu kuuntelijan tietoon. Jos keskustelun tallentajan taas tiedetään

osallistuvan keskusteluun, niin kyse ei ole salakuuntelusta, kertoo Niskanen.

Salakatselusta on Helsingin poliisissa huomattavasti enemmän tietoa tapauksien muodossa. Juontaja **Axl Smithin** tapaus tuli suurenkin yleisön tietoisuuteen, ja siinä salakatselun tunnusmerkistö toteutui.

– Tunnusmerkistöön kuuluu, että salakatselun tulee kohdistua ihmiseen, ei vain tilaan, esimerkiksi kun katselupaikkana on kotirauhan suojaama paikka. Asunto, omakotitalon piha, käymälät, pukeutumistilat ja pukukopit kuuluvat sellaisiin tiloihin, joissa ei saa kuvata. Sen sijaan

yleistä pihaa saa kuvata, kertoo Niskanen.

Tärkeä painotus salakuvaamisessa on, että kuvaamisen todella pitää kohdistua henkilöön, ja siinä on vähän joustamisen varaa, ettei sitä tulkittaisi salakuvaamiseksi.

– Vaikka henkilö ei näkyisi tunnistettavasti, niin rikos toteutuu silti. Edes perheenjäsenet eivät saa kuvata toisiaan salaa, eivätkä vieraitaan. Lähes sanomatta on selvää, että seksiä ei saa kuvata ilman kaikkien osapuolten suostumusta, muistuttaa Niskanen.

Millaisia esimerkitapauksia poliisilla on salakuvauksesta, ja miten syytetyt ovat yrittäneet perustella salakuvaustaan?

– Tunnetuin on tietysti Axl Smithin tapaus, jossa hän vetosi omaan julkiseen asemaansa, että varautui makuuhuoneeseen asennetuilla kameroilla – niistä seksikumppaneilleen kertomatta – mahdollisiin raiskaussyteteisiin tai vastaaviin. Se ei ole eikä ollut peruste kuvaamiseen ilman sek-

sikumppaneiden lupaa, kertoo Niskanen.

– Toinen tapaus, jossa kuvaamista puolustettiin turvallisuustekijöillä, oli sellainen, että vakavaa fyysistä sairautta sairastava henkilö, joka tarvitsi henkilökohtaista avustajaa, kuvasi avustajaa sairastavan henkilön kodissa. Motiiviksi kuvaukselle kerrottiin, että jos henkilökohtainen avustaja olisi tehnyt virheen tai vaarantanut avustettavansa terveyden tai hengen, niin asiasta olisi ollut näyttöä. Tapaus katsottiin salakatseluksi, sanoo rikostarkastaja Jouni Niskanen Helsingin poliisista.

– Eräässä tapauksessa naapureiden välillä oli riita, ja toinen naapureista oli palkannut yksityisetsivän kuvaamaan naapuriaan saadakseen todistusaineistoa. Tämäkään ei ole sallittua vaan katsottiin salakatseluksi, kertoo Niskanen.

Miten sitten pitäisi suhtautua kodin turvakameroihin, jos kuvaaminen on aina kiellettyä ilman kuvattavan henkilön suostumusta? Onko kuvaaminen missään tilanteessa sallittua?

– Esimerkiksi, jos olet omassa kodissasi ja pahoinpitelet perheenjäsenesi ja sitä aletaan tietämättäsi kuvata, niin salakatselu ikään kuin kumoutuu. Salakuvaamisessa on kyse kotirauhan rikkomisesta, ja koska pahoinpitelijä rikkoo itse kotirauhaa, niin siitä kotirauhan rikkomisella hankittu näyttö on rikoksena pienempi. Kun salakuvausmateriaalia käytetään todisteena, katsotaan aina, kuinka vakavasta rikkomuksesta on kyse, Niskanen kertoo.

On myös tapauksia, joissa tallenne, on katsottu salakatseluksi, eikä sitä ole saanut käyttää todistusaineistona.

– Eräässä tapauksessa henkilö kuvasi asunnon ulkopuolelta ikkunan läpi kameralla tapahtumaa, jossa näki asunnossa tapahtuvan seksuaalisen hyväksikäytön. Hovioikeuden mukaan tallennetta ei saanut käyttää todisteena eikä henkilö saanut kertoa siitä, mitä oli nähnyt kameralla katsoessaan. Sen sijaan henkilö sai kertoa niistä asioista, joita oli omin silmin nähnyt, kertoo Niskanen.

SALAKUUNTELUN TUNNUSMERKISTÖ

Salakuuntelun tunnusmerkistöstä säädetään rikoslain 24 luvun 5 §:ssä seuraavasti:

Salakuuntelu

Joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa

1) keskustelua, puhetta tai yksityiselämästä aiheutuvaa muuta ääntä, jota ei ole tarkoitettu hänen tietoonsa ja joka tapahtuu tai syntyy kotirauhan suojaamassa paikassa, taikka

2) muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa salaa puhetta, jota ei ole tarkoitettu hänen eikä muunkaan ulkopuolisen tietoon, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan, on tuomittava salakuuntelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Salakatselun tunnusmerkistössä säädetään rikoslain 24 luvun 6 §:ssä seuraavasti:

Salakatselu

Joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa

1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka

2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukaten, on tuomittava salakatselusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Kotirauhan suojaamista paikoista on säädetty rikoslain 24 luvun 11 §:ssä seuraavasti:

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Digitaalisessa arjessa tarvitaan uusia taitoja

Turvallisuuskomitean Kodin kyberopas sisältää ohjeita digitaaliseen arkeen. Opas on suunnattu tavanomaisille netin käyttäjille arkisissa netin käyttöön liittyvissä tilanteissa.

Teksti: Jenni Kreivi

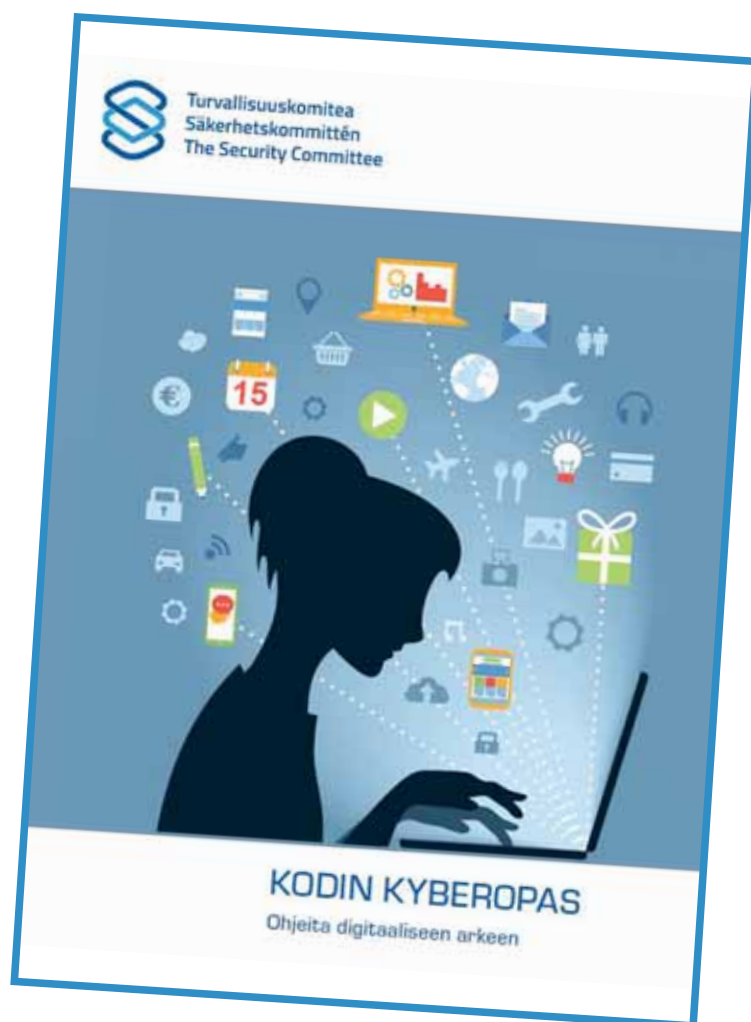
Pankkiasiointi, ostokset ja viranomaispalvelut sekä monet muut arkiset asiat hoituvat nykyään tietokoneella tai kännykällä paikasta ja ajasta riippumatta. Kaikki digitalisaation hyödyt ovat käytettävissämme luotettavasti vain, jos huolehdimme tieto- ja kyberturvallisuudestamme. Valitettavasti verkossa kohdataan rikollista toimintaa, väärinkäyttöyrityksiä ja erilaisia haittoja. Tietoturvallisuuden laiminlyönti valitettavasti altistaa ongelmille.

Kyberturvallisuudesta huolehtimalla parannamme koko yhteiskunnan turvallisuutta. **Jaana Laitisen** toimittama Kodin kyberopas neuvoo huolehtimaan perusasioista, joiden avulla voidaan toimia turvallisesti internetissä. Oppaassa on paljon esimerkkejä riskeistä ja vinkkejä niiden välttämiseen. Opas sisältää selkeitä ohjeita kyberturvallisuuteen liittyen ja oppaassa on myös avattu aiheeseen liittyvää sanastoa, jolloin teksti on helposti ymmärrettävää. Oppaassa käsitellään kymmentä eri aihekokonaisuutta. Kodin kyberopas löytyy kokonaisuudessaan Turvallisuuskomitean verkkosivuilta.

1. Suojaa tietokone ja lähiverkko

Tietokoneen ja lähiverkon suojaaminen ovat tärkeitä turvallisuuden kannalta. Suojaaminen on hyvä opetella tekemään itse, mutta tarvittaessa ne voi hoitaa myös ammattilainen. On tärkeää pitää tietokoneen päivitykset ajantasaisina, sillä päivitykset korjaavat ohjelmien haavoittuvaisuuksia. Yleensä päivitykset voi laittaa päivittymään myös automaattisesti. Tietokoneen palomuri tulee pitää päällä, sillä se on ohjelma, joka seuraa tietokoneellasi liikkuvaa tietoa ja näin estää haittaohjelmien ja luvattomien käyttäjien pääsyn koneelle. Pääkäyttäjän oikeuksia tulee käyttää tietokoneella vain silloin, kun niitä tarvitaan. Jos tietokoneelle pääsee haittaohjelma, se pystyy tekemään vähemmän vahinkoa tavallisen käyttäjän tunnuksilla.

Kodin lähiverkkoyhteys täytyy suojata salasanalla, jotta verkkoon ei pääse ylimääräisiä käyttäjiä. Suojaamatonta verkkoa voidaan käyttää myös rikosten tekoon. Tietokoneelle kannattaa hankkia

hyvä ja kattava virustorjuntaohjelma, joka suojaa konetta viruksilta ja haittaohjelmilta. Nykyään myös kodin muista laitteista voi löytyä internetyhteys, esimerkiksi televisiosta tai turvakamerasta, joten nekin tulee muistaa suojata. Avoimissa verkoissa ei kannata käyttää palveluita, joihin kirjaututaan sisään omilla tunnuksilla. Esimerkiksi ravintoloilla on avoimia verkkoja, joita voi hyödyntää vaikka uutisten lukemiseen. Vierailta tietokoneilta tulisi tyhjentää selaushistoria käytön jälkeen, jolloin kukaan ei voi seurata millä sivuilla olet käynyt.

Kuva: Sabri Tuxcu / Unsplash.com

2. Tärkein tietosuojaja olet sinä itse

Tietoturvan ammattilaisten mukaan suurin tietoturvariski on ihminen itse. Riski voi aiheutua varomattomuudesta, huolimattomuudesta tai osaamisen puutteesta. Tietoturvataitoja voi kehittää läpi elämän.

On tärkeää, että kiinnittää huomiota salasanoihin, sillä vahvat salasanat ovat tärkein keino pitää palvelut turvassa. Jokaiselle palvelulle tulee tehdä omat salasanat ja säilyttää ne turvassa. Huijarit voivat yrittää kalastella salanoja esiintyen esimerkiksi pankin virkailijana. Salanoja ei kannata koskaan kertoa kenellekään.

Sähköpostia käyttäessä tulee olla tarkkana, ettei esimerkiksi avaa tuntemattomien lähettäjien liitteitä ja linkkejä. Henkilökohtaisten tietojen lähettämistä tulee harkita, esimerkiksi henkilötunnusta ei kannata lähettää sähköpostitse. Omat valokuvat ja muut tiedostot on hyvä pitää turvassa ulkopuolisilta. Tärkeää on myös, että oppii tunnistamaan huijarit ja huijausviestit.

3. Haittaohjelmista eroon

Vaikka tietokoneen tietoturvasta olisi huolehdittu, on aina mahdollista, että koneelle pääsee haittaohjelmia. Ohjelmat voivat olla niin uusia, etteivät virustorjuntaohjelmat tunnista niitä. Haittaohjelman voi saada tietokoneelle esimerkiksi avaamalla sähköpostin liitetiedoston, johon haittaohjelma on piilotettu. Oppaassa on tarkat ohjeet siitä, miten haittaohjelmista pääsee eroon.

Haittaohjelma voi olla esimerkiksi kiristysohjelma, vakoiluohjelma, tietojenkalastelu ja tietokoneen kaappausyritys. Kiristysohjelma voi lukita tietokoneen ja pyytää maksua lukituksen poistosta. Vakoiluohjelma voi esimerkiksi tallentaa tietokoneen tapahtumia ja siten saada käyttäjän salanoja. Tietojenkalasteluissa voidaan esimerkiksi keksityn arvannon tai huipputarjouksen nimissä kalastella käyttäjän maksukortin tietoja. Tietokoneen kaappaamisessa ulkopuolinen voi esimerkiksi kaapata käyttäjän web-kameran. Kiristäjille ei tule maksaa ja tapauksista pitää ilmoittaa poliisille. Internetissä on luotettavia ja maksuttomia skannereita, joilla voi tarkastaa löy-

tykö tietokoneesta haittaohjelmia. Virustorjuntaohjelma yleensä poistaa havaitut haittaohjelmat. Jos haittaohjelma ei poistu, kone on hyvä viedä ammattilaisen puhdistettavaksi.

4. Pankit ja maksukortit

Internet on mahdollistanut sen, että pankkiasioita ja ostoksia voi hoitaa myös kotona. Se helpottaa arkea ja tuo valinnanvaraa ihmisille. Siellä missä liikkuu raha, liikkuu myös rikollisia. Jokaisen on hyvä opetella turvalliset tavat käyttää rahaa internetissä. Verkkopankkien ja maksukorttien käyttö on turvallista, jos tietokoneen tietoturva on kunnossa. Pankkitunnuksia ja maksukortin tietoja voidaan yrittää kalastella esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimitse, mutta tietoja ei tule koskaan antaa. Verkkopankin käyttäjätunnukset ja avainlukulistat tulee säilyttää salassa ja erillään.

Verkkopankin maksuille ja maksukorteille on hyvä asettaa itselle sopivat turvarajat. Rajoitukset määrittävät, miten suuria maksuja tai ostoja voi tehdä esimerkiksi yhdellä kerralla tai yhden päivän aikana. Rajoitukset voivat minimoida vahinkoja ongelmatilanteissa. Jos maksukortti katoaa, tulee soittaa välittömästi pankin sulkupalveluun. Jos joku käyttää korttia väärin sulkemisen jälkeen, vastuu siirtyy kortin myöntäneelle korttityhtiölle. On tärkeää ilmoittaa tililtä kadonneista rahoista pankille ja tehdä rikosilmoitus asiasta.

5. Verkkokaupat

Suurin osa verkkokaupoista on luotettavia, mutta kannattaa tarkoin harkita missä verkkokaupassa asioi. Tavara voi jäädä tulematta, tuotteen laatu voi olla huono tai paketti voi sisältää väärän tuotteen. Tunnetut kaupat toimivat luotettavasti myös verkkokauppoina. Huijareiden verkkokauppoja voi olla hankala tunnistaa, koska ne voivat näyttää hyvältä ja olla luotettavan oloisia. Jos jokin vaikuttaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei yleensä olekaan totta.

On hyvä lukea netistä muiden antamia palautteita kyseisestä verkkokaupasta ennen ostosten tekoa. Verkkokauppaa on myös hyvä tutkia tarkemmin, löytyykö sieltä esimerkiksi yhteystietoja, peruutusehtoja tai asiakaspalvelua. Jos tavara ei tule ja se on

maksettu luottokortilla, voit vaatia luottokorttiyhtiöltä hyvitystä. Kuluttajaneuvonnasta voi pyytää apua, jos kohtaa ongelmia verkkokauppojen kanssa.

6. Älypuhelimet ja tabletit

Älypuhelimia voidaan käyttää kuten tietokoneitakin. Älypuhelimilla tallennetaan tiedostoja, tehdään ostoksia ja maksetaan laskuja, joten niihin liittyy myös tietoturvariskejä. Puhelinta voi suojata sim-kortin tunnuslukua vaihtamalla ja ottamalla käyttöön puhelimen automaattinen lukitus. Puhelin on hyvä suojata myös suojakoodin, salasanan tai kuviokoodin avulla. Myös puhelimet tulee suojata haittaohjelmilta ja varalta kannattaa ottaa varmuuskopioita tiedostoista.

Varkaudenhallintajärjestelmän avulla puhelinta voi hallita etänä, jos se on kadonnut tai varastettu. Puhelimen voi lukita etänä ja sen sijainnin voi jäljittää. Jos älypuhelin katoaa, kannattaa tehdä soitinsiirto toiseen varapuhelimeen. Operaattoria voi myös pyytää sulkemaan puhelin väliaikaisesti, jotta kukaan ulkopuolinen ei voi sitä käyttää. Puhelinliittymän sulkemiseen jälkeen varkaudenhallintaohjelmaa ei pysty enää käyttämään. Laitteen ostopaketista löytyy IMEI-koodi, joka tulee ilmoittaa poliisille. Poliisi ilmoittaa koodin operaattorille, joka taas jakaa tiedon muille puhelinoperaattoreille, jolloin puhelinta ei voida käyttää suomalaisissa matkapuhelinverkoissa. Joitain tabletteja koskevat samat tietoturvaohjeet kuin tietokoneita ja joitain älypuhelimien tietoturvaohjeet.

7. Ota some haltuun

Somessa eli sosiaalisessa mediassa voi liikkua turvallisesti, kun tunnistaa huijarit ja valeprofiilit. On hyvä tietää, mitä somessa on turvallista jakaa ja mitä olisi hyvä jättää jakamatta. Somessa on järkevää suojella omaa yksityisyyttä.

Some-palveluiden käyttöehtoihin tulisi tutustua ja on hyvä tarkistaa heti alkuun palvelun yksityisyysasetukset. Kannattaa harkita jakaako henkilökohtaisten tietojen, kuten syntymäaikaa, osoitetta ja puhelinnumeroa. On hyvä tiedostaa, ettei kannattaisi julkaista kuvia, joissa näkyy oma lapsi, auto tai koti. Muiden ihmisten kuvien julkaisemiseen tulisi pyytää lupa.

Lomamatkojen ajankohdista ei kannattaisi kertoa etukäteen, koska se voi kiinnittää varkauden huomion. On hyvä tiedostaa, ettei kannattaisi julkaista intiimejä kuvia julkisesti eikä lähettää yksityisesti. Aina on valitettavasti olemassa mahdollisuus, että kuvilla voidaan kiristää myöhemmin.

Nettiin laitettut kuvat eivät koskaan poistu lopullisesti, joten ne voivat tulla vastaan vuosienkin päästä. Jos keskusteluihin ottaa kantaa, keskustelun on hyvä pysyä asiallisena eikä kannata provosoitua muiden sanomisista. Kommenttia kirjoittaessa olisi hyvä pohtia, että sanoisiko saman asian toiselle osapuolelle kasvotusten. Sanat voivat loukata toista pahasti ja ne voivat myös täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Jos epäilee jonkun rikoksen tapahtuneen, on hyvä ottaa yhteyttä nettipoliisiin tai poliisiin. On hyvä opettaa myös lapsille turvallista somessa käyttäytymistä.

8. Älä usko kaikkea

Internet on täynnä tietoa, julkaisuja ja kuvia. Aina ei voi tietää, ovatko tiedot totta ja kuvat aitoja. Verkossa on paljon hyvää ja

oikeaa tietoa, mutta myöskin huijauksia, epätodellisia asioita ja vanhentunutta tietoa. On itse arvioitava, että mihin voi luottaa ja mihin ei. Tarvitaan medianlukutaitoa ja kykyä arvioida asioita kriittisesti.

Tietoa hankkiessa on hyvä tarkistaa aina lähde ja varmistaa onko kyseessä luotettava taho. Uutisten suhteen on hyvä pysyä tarkkana valemedioiden kanssa. Valemediat voivat tahallaan jakaa harhaanjohtavaa tietoa. Internetissä on myös trolleja eli henkilöitä, jotka tahallaan ärsyttävät ja häiriköivät. Trollien viestit tulisi jättää huomioimatta, eikä niitä kannata jakaa eteenpäin.

9. Tunnista huijarit

Verkossa liikkuu huijareita ja on tärkeää oppia tunnistamaan heidät. Huijarit voivat luvata isoa perintöä, kertoa suuresta voitosta tai tarjota mahdollisuutta tehdä bisnestä. Jos ei tunne lähettäjää, on suuri mahdollisuus, että kyseessä on huijari, joka etsii luottavaista ja hyväuskoista ihmistä huijattavaksi. Huijaus voi edetä esimerkiksi siten, että sähköpostin saajalle luvataan iso summaa rahaa, mutta ensin tulisi siirtää huijarille rahansiirtokuluja. Kun kerran maksaa, niin tuleekin pian jo toinen pyyntö. Rahan pyytäminen jatkuu, eikä perintöä tai voittoa koskaan tule.

Epäilyttävät sähköpostiviestit kannattaa poistaa mieluiten jo ennen niiden avaamista. Jos on kerennyt jo maksaa huijarille, kannattaa ottaa yhteyttä poliisiin mahdollisimman pian. Hyvänä muistisääntönä on, että jos ei ole osallistunut mihinkään arvontaan, on hyvin epätodennäköistä, että olisi oikeasti voittanut. Ja jos ei tiedä mitään sukulaisesta, jonka perintöä tarjotaan, sukulaista ei luultavasti ole olemassakaan.

Internetissä kohdataan myös niin sanottuja romanssihuijauksia. Nettirakkaaseen rakastutaan ja sen jälkeen alkaa rahan pyytäminen. Huijari voi pyytää rahaa esimerkiksi Suomeen matkustamiseen. Kun rahan antaminen lakkaa, huijari joko katoaa tai alkaa kiristämään uhria. Huijarit voivat olla todella taitavia. Jos huomaa joutuneensa huijarin uhriksi, tulee ottaa mahdollisimman pian yhteyttä poliisiin.

10. Suojaudu identiteettivarkaudelta

Identiteettivarkaudella tarkoitetaan sitä, että joku esiintyy oikeudettomasti esimerkiksi toisen nimellä ja henkilökohtaisilla tiedoilla erehdyttääkseen kolmatta osapuolta. Identiteettivaras voi esimerkiksi ottaa pikavippejä, tilata tavaraa toisen tiedoilla, käyttää maksukortin tietoja tai pankkitunnuksia. Jos saa laskun ostoksista tai luotosta, jota ei ole ottanut, tulee välittömästi ottaa yhteyttä kyseiseen liikkeeseen ja kertoa, ettei ole ostanut kyseistä tuotetta tai palvelua.

Sosiaalisessa mediassa tehty valeprofiili voi olla myös identiteettivarkaus. Valeprofiilin huomattessa voi olla yhteydessä palvelun ylläpitoon ja pyytää poistamaan profiili.

Pitämällä huolta omista henkilökohtaisista tiedoista, voi pienentää riskiä joutua identiteettivarkaan uhriksi. Identiteettivaras voi saada henkilötietoja esimerkiksi lukitsemattomasta postilaatikosta, varastetusta lompakosta tai kysymällä tietoja suoraan puhelimitse. Jos kohtaa identiteettivarkauden, tulee siitä tehdä poliisille rikosilmoitus.

Lähde: turvallisuuskomitea.fi, Kodin kyberopas – ohjeita digitaaliseen arkeen.

Kuinka turvallista mobiili-sovelluksia on käyttää?

Älypuhelimet ja muut -laitteet ovat ja arkipäivää, ja yhä useampi lataa niille erilaisia sovelluksia eli äppejä. Toimiakseen sovellus vaatii yleensä pääsyä joihinkin puhelimen tietoihin. Mutta mitä kaikkia tietoja sovellus itse asiassa tarvitsee toimiakseen ja mikä on ylimääräistä? Voivatko tiedot levitä, ja miten niitä voidaan käyttää tarkoituksiin, joihin käyttäjä ei oikeastaan anna lupaa? Mitä vaaroja sovellusten lataamisessa ja käytössä voi olla?

Teksti: Heli Yli-Räisänen

Aalto yliopiston Tietotekniikan laitoksen professori **Tuomas Aura** on erikoistunut tietoturvallisuuteen ja yksityisyyden suojaan. Hän kertoo, että riippuu tietenkin sovelluksesta, mihin kaikkeen käyttäjä antaa luvan, kun lataa ja käyttää sovellusta.

– Sovellusten käytön turvallisuus vaihtelee. Kuvankäsittelysovelluksia asentessaan käyttäjän täytyy antaa sovellukselle ainakin lupa lukea laitteella olevia valokuvia ja käyttää kameraa. Useimmat sovellukset vaativat tarpeettomiakin oikeuksia kuten pääsyn käyttäjätietoihin, paikkatietoon tai osoitekirjaan, kertoo Aura.

Suuressa suosiossa ovat muun muassa erilaiset kuvanmuokkaussovellukset, joissa omaan kuvaan saa lisättyä hauskoja

Kuva: Rachael Crowe / Unsplash.com

yksityiskohtia. Kuvankäsittelysovelluksia on lukemattomia erilaisia. Suosittuja ovat esimerkiksi Faceapp ja Meitu. Niidenkin käytön turvallisuudessa on eroja.

– FaceApp näyttäisi tällä hetkellä tyytyvän pelkkiin kuviin, kun taas esimerkiksi Meitu haluaa selvästi enemmän tietoa laitteesta ja käyttäjästä. Oikeuksista ei kuitenkaan voi päätellä, lähettääkö sovellus tietoja jonnekin, tai mihin niitä käytetään. Sitä käyttäjä ei oikeastaan voi tietää mistään. Esimerkiksi osoitekirjan kopiaaminen nettiin tapahtuu hetkessä ja huomaamatta, kertoo Aura.

Jos sovellus kerran poimii älylaitteesta henkilötietoja, niin miksi ne niin tekevät. Mihin tiedot voivat päätyä, ja miten niitä voidaan käyttää?

– Henkilötietoja käytetään ensisijaisesti sovellusten kehittämiseen, mainosten kohdentamiseen ja mainostilan myyntiin. Sovelluskehittäjä haluaa tietää, kuka sovellusta käyttää ja missä. Mainostaja haluaa tietää, mistä maksaa. Tiedolla myös käydään kauppaa. On todennäköistä,

että sovellusten keräämät henkilötiedot yhdistetään nettiselailusta ja -ostoksista kerättyyn tietoon. Tämä tieto kertyy kymmenille kansainvälisille tietokauppiaille, jotka toimivat laillisuuden rajoilla eivätkä ainakaan noudata eurooppalaista tietosuojalainsäädäntöä. Aika näyttää, mihin kaikkien kertyvää tietoa käytetään, summaa Tuomas Aura Aalto yliopistolta.

Järkevää sovellusten käyttöä

Sovellusten suosiesta ja paljoudesta huolimatta ihmisten tietoturvaluustietous vaikuttaisi olevan vielä kovin vähäistä. Harva kiinnittää sen suuremmin huomiota sovellusta ladatessaan. Hinta usein kyllä kiinnostaa, mutta jos sovellus on ilmainen, latauspäätös voi syntyä hetkessä. Mitä käyttäjän pitäisi ottaa huomioon, jotta käyttäisi mobiilisovelluksia mahdollisimman turvallisesti?

– Käyttäjän on hyvin vaikea suojella sähköisessä muodossa olevia tietojaan, jos haluaa kokeilla uutta teknologiaa ja ottaa siitä hyödyn ja ilon irti. Huolellinen henkilö saattaisi esimerkiksi pitää työsähkö-

postin ja osoitekirjan eri laitteessa kuin hupisovellukset. Käytännössä tällainen elämän eri osa-alueiden erottelu on vaikeaa yhteiskunnassa, jossa työ ja vapaa-aika sekoittuvat. Jokaisen pitäisi miettiä, mitä vahinkoa aiheutuu erilaisten työhön liittyvien tietojen vuotamisesta nettirikollisille. Erityisen arkaluontoinen tieto pitää sitten käsitellä laitteilla, joihin ei asenneta sekalaisia sovelluksia, kertoo Aura.

Vaikuttaisi siis siltä, että käyttäjän on todella vaikea kontrolloida sovellusten käytön turvallisuutta. Onko mitään, mikä auttaisi arvioimaan jo ennalta, kannattaako jotain sovellusta ladata ja käyttää? Onko toisaalta harhakäsityksiä siitä, mitä ei kannattaisi ladata?

– Android-sovelluskaupassa voi tarkistaa, mitä oikeuksia sovellus haluaa. Jos sovellus pyytää tarpeettomalta tuntuvia oikeuksia, sitä ei ehkä kannata asentaa. Jo asennetuilta sovelluksilta on myös mahdollista poistaa tarpeettomia oikeuksia. Lisäksi voi välttää sellaisten sovellusten asentamista, joiden ansaintamallia ei ymmärrä. Toisin kuin usein ajatellaan, suuret markkinoita hallitsevat yritykset ovat verrattain läpinäkyviä ja noudattavat lakeja, kun taas tuntematon sovelluskehittäjä saattaa haluta muuttaa ainoan hittinsä rahaksi keinolla millä hyvänsä. Erityisesti kannattaa välttää hittisovellusten kopioita, muistuttaa Aura.

Väärinkäytöksiä jo nähtävissä

Sovellusten kautta vuotavia tietoja voidaan pahimmillaan käyttää todella vaarallisestikin. Millaisia esimerkkejä on maailmalta, että sovelluksen kautta tietoja on käytetty väärin tai ne ovat päätyneet väärin käsiin?

– Tunnetut väärinkäytökset liittyvät yleensä yksittäisten henkilöiden tai organisaatioiden vakoiluun. Tällöin esimerkiksi perheenjäsen tai vakoiluorganisaatio on ujuttanut vakoiluohjelman kohteen mobiililaitteelle. Totalitaarisissa maissa, viimeksi Turkissa, sovellusten tietoja on käytetty ihmisten välisten verkostojen selvittämiseen ja poliittisen vainon välineenä. Käyttäjätietojen massiivinen kauppa hakee vielä rikollisia sovelluksia, mutta kun joku keksii keinon tehdä tiedolla rahaa, meistä kaikista tulee uhreja. Rahan kiristämistä noloilla kuvilla ja muilla varastetuilla tiedoilla on pitkään odotettu, ja viime aikoina siitä on näkynyt uutisia, kertoo Tuomas Aura.

NÄIN TOIMIT NETISSÄ TURVALLISESTI

- Internetissä ja somemaailmassa tulee käyttäytyä ja toimia samalla tavalla kuin reaaliaikaisissa.
- Päivitä laitteesi säännöllisesti. Vanhentuneet ohjelmistot ovat tietoturvariski.
- Vaihda salasanoja ja käyttäjätunnuksia säännöllisesti. Käytä tarvittaessa luotettavaa salasanojen hallintaohjelmaa.
- Mikäli jokin nettitarjous on liian hyvä, se todennäköisesti ei ole rehellinen tarjous. Terve epäily uskomattomia tarjouksia vastaan kannattaa aina.
- Mikäli käyttämillesi sivustoille pomppaa erilaisia kuvia ja hypähtäviä linkkejä, älä avaa ja klikkaa myöskään sähköpostiin ilmestyviä tuntemattomia liitetiedostoja, vaan poista ne ja merkitse roskapostiksi.
- Vaaran merkkejä nettisivustoilla ovat muun muassa haittaohjelmista varoittavat ponnahdusikkunat, tietoturvan tarkastamisesta ponnahtavat ilmoitukset ja yhtäkkinen ilmoitus tallentaa tai suorittaa jokin tiedosto koneelle.
- Muistathan, että pankit, luottokorttiyhtiöt ja vakuutusyhtiöt eivät kysele asiakkaidensa tunnuksia sähköpostitse tai puhelimitse. Älä luovuta tietojasi tuntemattomalle.
- Luotettavasta nettisivustosta kertoo lukittu lukko-ikoni ja SSL-suojaus. Luotettavan nettisivuston ominaisuuksiin kuuluu myös haettavan sivun IP-osoitteen, omistajan sekä domainin omistajan maan tarkastus, sekä verkkoliikenteen seuranta.
- Omia henkilötietoja ei kannata antaa tuntemattomalle henkilölle ja luovuttaa epäilyttävälle sivustolle.
- Älä kytke verkkoon laitteita, mitkä eivät sinne kuulu. Kyberrikolliset nappaavat muun muassa suojaamattomia wlaneja, etäohjattavia lämmityslaitteistoja ja kodinkoneita osaksi valtavia bot-verkkoja, joiden avulla saadaan aikaan rajuja palvelunestohyökkäyksiä.
- Salaa tiedot, kiintolevyt ja tietoliikenneyhteydet aina kun se on mahdollista sekä varusta laitteet niiden väärinkäyttöä rajoittavilla pin-koodeilla ja muilla automaattisilla lukitusmekanismeilla.
- Muista huolehtia tietojesi tallentamisesta vähintään kahteen eri paikkaan. Oman tietokoneen kiintolevyt ja ulkoinen usb-muisti ovat turvallisimmat vaihtoehdot.
- Mikäli tallennat tiedostojasi pilvipalveluihin tai kun kirjoitat nettipalveluihin viestejä, mieti etukäteen millaisia seurauksia tiedostojesi päätymisellä ulkopuolisille voi tulla.

Lähde: Viestintävirasto
No More Ransom-kampanjasta tietoa: <https://www.nomoreransom.org/fi/index.html>

Kyberrikostorjuntakeskuksen tavoitteena on pysäyttää kyberrikollisuus

Siellä missä viihtyvät maksavat asiakkaat, viihtyvät myös huijarit ja rikolliset. Näin on myös nettimaailmassa. Sen vuoksi muun muassa Viestintävirasto ja Kyberrikostorjuntakeskus huolehtivat suomalaisten kyberturvallisuudesta ja sen myötä sujuvasta arjesta.

Teksti: Minna Korva-Perämäki

Suurin osa suomalaisista surffaillee huolettomasti niin shoppailemassa nettiliikkeissä kuin sometamassa päivän kuulumisia kaikkialle maailmaan säännöllisten tietoturvapäivitysten turvin. Silloin kun netin käyttäjä hallitsee hyvät mediatuotaidot ja pyrkii suojaamaan laitteen ajanmukaisilla ohjelmistoilla, hänen nettiarkensa on hyvin turvattu. Meistä jokaisen täytyy kuitenkin olla tietoinen siitä, että kyberturvallisuus on rajat ylittävää kansainvälistä viestintää, jolloin suuret palvelunestohyökkäykset kaatavat hetkessä esimerkiksi suosittuja some- tai suoratoistopalveluja sekä elinympäristöämme ylläpitäviä koneistoja.

Harva meistä ajattelee, että sujuvan ja turvallisen elinympäristössämme taustalla jylläävät erilaiset sähköisesti ohjelmoidut automaatiojärjestelmät. Esimerkiksi kiinteistöjen ilmanvaihto ja lämmitys ovat usein automatisoituja ja kytkettyjä etäohjauksella verkkoon. Sa-

Kuva: Maria Kellokumpu / Viestintävirasto

Kyberturvallisuuskeskuksen asiantuntija ja Viestintäviraston Teema-julkaisuista vastaava Johanna Rautio muistuttaa, että lasten on hyvä opetella medialukutaitoja yhdessä vanhempien kanssa pienestä pitäen. Aikuisen on myös huolehdittava, että lapsen käyttämät sovellukset ja pelaamat pelit ovat hänelle sopivia ja vastaavat valmistajien ikäsuosituksia.

malla tavalla meistä huolen pitää myös automatisoitu veden ja sähkön jakelu, jota ohjataan tietoverkkojen avulla. Toimiva infrastruktuuri on elintärkeä osa maamme kyberturvallisuutta.

Kyberturvallisuus osana arkea

Viestintävirastossa reilut kymmenen vuotta työskennellyt Kyberturvallisuuskeskuksen asiantuntija **Johanna Rautio** kertoo, että kyberturvallisuus on kokonaisturvallisuuden osa, jolla pyritään muun muassa sähköisen ja verkotetun yhteiskunnan turvallisuuteen.

– Kun puhutaan esimerkiksi viestintäverkkojen häiriöiden tunnistamisesta, ehkäisemisestä ja varautumisesta niiden vaikutuksiin yhteiskunnan kriittisiin toi-

mintoihin, kyse on kyberturvallisuudesta. Kyberturvallisuusajattelussa yhdistyy siis tietoturvallisuuden, jatkuvuuden hallinnan ja yhteiskunnan kriisivarautumisen ajattelua, Rautio kertoo.

– Aremme kyberturvallisuusriskit ja -haitat näkyvät muun muassa maksukorttien ja pankkitilien väärinkäytöksinä, kiristyshaittaohjelmien lukitsemisena tietokoneina lunnasvaateineen, tietokoneiden kaappaamisina ns. bot-verkkojen osiksi, identiteettivarkauksina (sähköpostien ja tilien kaappaaminen) ja erilaisten internetin palvelujen käyttökatkoksina (palvelunestohyökkäykset). Sujuvaan, toimivaan ja kyberturvalliseen arkeen liittyvät siis lähes kaikki elämän osa-alueet, hän kuvailee.

Kyberrikollisuuden takaamiseksi tarvitaan vankkaan kansainvälistä yhteistyötä eri maiden kyberasian-tuntijoiden, kyberturvallisuuskeskusten, lainvalvontaviranomaisten ja palvelujen tarjoajien kesken.

Rautio jatkaa, että etenkin yritysten kannattaa varautua ja panostaa kyberturvalliseen toimintaan, koska pahimmillaan palvelunestohyökkäys, kiristyshaittaohjelma (ransomware) tai yritysvakoilu voi kaataa toiminnan tai tahrata yrityksen maineen lopullisesti.

– Merkkejä arkisesta hyvästä kyberturvallisuudesta ovat esimerkiksi sähköisten palvelujen vaatimat käyttäjätunnukset ja salasanat sekä kännyköiden PIN- ja turvakoodit. Näiden avulla suojellaan muun muassa yksityisten henkilöiden ja yritysten yksityisyyttä ja toimeentuloa, palvelujen asiallista käyttöä ja teknistä toimivuutta. Jos esimerkiksi verkkopankit tai maksuautomaatit eivät toimi, vaikutukset siirtyvät heti viestintäverkoista fyysiseen maailmaan ja arkemme alkaa yskiä, hän painottaa.

Omat tiedot talteen ja haltuun

Kyberturvallisuuskeskuksen asiantuntija Rautio huomauttaa, että meistä jokaisen tulisi suhtautua kriittisesti ja harkiten netin tarjoamiin sisältöihin ja muistaa huolehtia omien sähköisten palvelujen suojaamisesta säännöllisillä päivityksillä ja salasanojen vaihdoilla.

– Maalaisjärjellä ja kybermaailman ilmiöiden tuntemisella pääsee jo pitkälle. Jokainen meistä voi laatia käyttämiinsä

sähköisiin palveluihin erilliset ja fiksut tunnuksot käyttämällä esimerkiksi salasana-aseita. Tietokoneen ja älypuhelimien ohjelmistojen automaattiset päivitykset on hyvä ottaa käyttöön ja jos joku ei itse osaa huolehtia omista laitteistaan, hänen kannattaa kysyä apua ja neuvoa sellaiselta joka osaa. Kaikkien ei tarvitse olla kybervelhoja, hän muistuttaa.

Rautio jatkaa, että kyberympäristöissä pätevät samat lainalaisuudet kuin fyysisessä maailmassa eli paraskin suojaus voi joskus pettää, vaikka olisi tehnyt mielestään kaiken mahdollisen oikein.

– Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi haittaohjelmien torjuntaa ja tutkintaa voi verrata urheilun dopingiin, missä tutkijat ovat altavastajia ja pari askelta aineiden kehittäjien perässä. On olemassa siis paljon sellaisia haittaohjelmia ja ohjelmistojen tietoturva-aukkoja, joista emme edes tiedä. On hyvä myös muistaa, että omat tärkeät tiedot ja kuvat voi menettää laiterikon, tulipalon tai varokauden vuoksi.

– Sähköisiä palveluja voi kuitenkin käyttää turvallisesti, kunhan omat taidot, tiedot ja laitteet ovat ajantasaisia. Tarvitaan myös malttia, harkintaa ja kriittistä medialukutaitoa. Itse käytän esimerkiksi verkkopankkipalveluita kotimaassa turvallisista mielin. En kuitenkaan voi sa-

noa, että kaikki verkkopankit kaikkialla ovat aina turvallisia. Luotettavan pankin merkinä voi pitää esimerkiksi sitä, että se käyttää verkkopalveluissaan ainakin suojattua https-salausta, mistä kertoo selaimen osoite-ruudulla näkyvä lukittu lukko-ikoni. Pankki, joka kertoo avoimesti myös toimintaansa kohdistuvista tietoturva-vauhkista ja informoi niistä asiakkaitaan ja yhteistyökumppaneitaan, huolehtii todennäköisesti myös turvallisista verkkopankkipalveluista, hän kuvailee.

// Suojattu https-salaus kertoo turvallisesta nettisivustosta.

Rautio jatkaa, että vaikka pankki rakentaa palvelunsa turvallisiksi, on myös asiakkaalla vastuunsa. Tämä tarkoittaa sitä, että palveluiden käyttäjän tulee itse huolehtia muun muassa verkkopankkitunnuksien huolellisesta käsittelystä.

Netissä vaanii aina vaara

Keskusrikospoliisin Kyberrikostorjuntakeskuksen päällikkö rikosylikomisario **Timo Piironen** on huolissaan siitä, että ihmiset tekevät netissä tapahtuvista rikoksista liian vähän rikosilmoituksia.

Kuva: Klaus Kaartinen / Keskusrikospoliisi

Kyberrikostorjuntakeskuksen päällikkö rikosylikomisario Timo Piironen toimi ennen keskuksen perustamista yhden sen nykyisen toiminnan eli kyberrikostutinnan päällikkönä. Ensimmäisiä atk-rikoksia Piironen tutki jo 1990-luvulla.

Kuva: Minna Korva-Perämäki

Kyberrikollisuutta ei ole vielä virallisesti määrittely rikoslaisissa, eikä se myöskään tunne sitä käsitteenä.

– Nykyinen tilanne on sen vuoksi huono, että liian vähäisten ilmoitusten vuoksi rikoksia on heikompi selvittää. Mikäli yksityiset ihmiset, yritykset ja yhteisöt tekisivät enemmän rikosilmoituksia, saisimme paremman kuvan tilanteesta ja näitä rikoksia olisi helpompi selvittää. Perinteisistä rikoksista ihmiset ja yritykset eivät koe ongelmalliseksi kertoa poliisille, mutta nettirikoksista kertominen koetaan vielä hankalaksi, hän kuvailee. Piironen huomauttaa, että nettirikoksista kertomatta jättäminen on useita eri syitä.

– Osa pelkää negatiivista julkisuutta, osa ei luota poliisin kykyyn tutkia asiaa ja joskus ihmiset eivät näe, että ilmoittamisesta olisi mitään hyötyä. Joskus käy myös niin, ettei edes mielletä sitä, että kyseessä on rikos ja että poliisi olisi niistä kiinnostunut. Toukokuussa 2018 voimaan tuleva tietosuojadirektiivi pakottaa kuitenkin tiettyjä internetissä toimivia palveluntarjoajia kertomaan tietomurroista asiakkailleen ja tietosuojaviranomaiselle (ei kuitenkaan poliisille). Tämä tulee muuttamaan yritysten suhtautumista asiaa, sillä jutuista tulee aina julkisia. Muutenkin on nähtävissä pientä ilmoitusaktiivisuuden paranemista, hän tuumailee positiivisin mielin.

// Ihmiset tekevät netissä tapahtuvista rikoksista liian vähän rikosilmoituksia

Turvallisuusalalla koko uransa työskennellyt rikosylikomisario Piironen kertoo, että kyberrikollisuus on tietoverkkojen avulla tehtyä rikollisuutta, joissa kohteena on erilaiset tietojärjestelmät. Tällöin esimerkiksi yksityisten ihmisten tekemät nettipekokset eivät kuulu tähän kyberrikollisuus määritelmään.

– Määrittelyjen merkitys vähenee, sillä tietotekniikan ja -verkkojen käytön lisääntyminen kaikessa rikollisuudessa ja myös eri rikollisryhmien keskuudessa hämärtää eri rikollisuuden

lajien rajoja. Eikä niillä muutenkaan ole esimerkiksi oikeudellista merkitystä. Kyberrikollisuutta ei ole virallisesti määrittely rikoslaisissa, eikä se tunne sitä käsitteenä. Rikoslaisissa on 38 luku, joka pitää sisällään tieto- ja viestintärikokset, joita voidaan pitää kuitenkin pääosin kyberrikoksina. Kyberrikokset tekoina näkyvät muissa rikoslain luvuissa ja esimerkiksi petoksen tunnusmerkistö pitää sisällään niin reaali maailman petokset kuin myös tietokonepetokset. Rikoslaista puuttuvan kyberrikos määritelmien vuoksi kyberrikoksia ei pystytä tilastoimaan tällä hetkellä, hän painottaa.

Rikosylikomisario Piironen kertoo, että taloudellisesti motivoitunut järjestäytynyt kyberrikollisuus tulee etupäässä vielä venäjänkielisistä maista ja ryhmistä. Tämä kuva on tosin monipuolistunut viime vuosina myös meidän osalta.

– Meillä Suomessa on myös kyberrikollisia, mutta myös niitä, joilla toiminnan motiivi liittyy esimerkiksi jonkin läheisen vakoiluun tietolaitteiden avulla tai seksuaalisiin motiiveihin, joiden vuoksi vakoillaan toisen tietokonetta ja sen kameraa. Tätä kaikkea on myös muualla ja sen vuoksi voisi sanoa, että suomalainen kyberrikollisuus ei poikkea muusta millään tavalla, hän painottaa.

Kansainvälistä kyberyhteistyötä

Rikosylikomisario Piironen kertoo, että Kyberrikostorjuntakeskuksen tehtävänä on muun muassa kyberrikosten torjunta, poliisiyksikköjen tukeminen kybertoimintaympäristön tehtävissä, tiedonhankinta avoimista lähteistä sekä toimiminen kansallisena ja kansainvälisenä keskuksena kyberrikostorjunnassa.

– Kyberrikollisia saadaan kyllä kiinni, mutta rikosten selvittämisprosenttia ei pysty sanomaan tilastointiongelman vuoksi. Olemme saaneet suomalaisia rikollisia kiinni, kuten myös kansainvälisiä rikollisia yhteistyössä eri maiden kanssa. Euroopassa Europolin Cybercrime Centre (EC3) on erittäin tärkeässä roolissa kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi, hän painottaa.

Piironen jatkaa, että eri ulkomaiset palveluntarjoajat auttavat Suomen poliisia antamalla tietoja perustuen lakiin, mutta toisaalta he suojelevat asiakkaidensa yksityisyyttä, joten he eivät anna tietoja ilman lakiin perustuvaa perustetta.

– Ulkomaiset palveluntarjoajat tekevät yhteistyötä kyberrikosten torjunnassa omin toimin ja yhteistyössä viranomaisten kanssa myös muuten kuin tietoja luovuttamalla. Suomen poliisi on tehnyt kansainvälisesti useita laajoja yhteistyöprojekteja eri maiden lainvalvontaviranomaisten ja yritysten kanssa, joiden kautta olemme saaneet muun muassa rikollisten käyttämiä bot-verkkoja alas ja rikollisia kiinni. Hieman toisenlainen juuri meneillään oleva kampanja on tällä hetkellä ”No More Ransom”, missä pyrimme erittäin laajalla yhteistyörintamalla torjumaan kiristysahdetaohjelmarikollisuutta, hän tiivistää lopuksi.

Piironen korostaa, että verkkorikoksista tulisi ilmoittaa aina, sillä verkkorikos on nykyajan ”polkupyörävarkaus”.

– Vaikka rikostilastoissa ja poliisille tehtyjen rikosilmoitusten määrässä tätä ei voi vielä nähdä, niin olen sitä mieltä, että on suurempi todennäköisyys tulla huijatuksi verkossa kuin reaalielämässä, hän painottaa.

Poliisin vihapuhetutkintaryhmä puuttuu verkon ylilyönteihin

Kuva: Tom Sodege / Unsplash.com

Maaliskuun alusta lähtien toiminut poliisin valtakunnallinen vihapuhetutkintaryhmä puuttuu verkossa tapahtuvaan rikoksen tunnusmerkit ylittävään vihapuheeseen. Vihapuhetutkintaryhmä toimii Helsingin poliisilaitoksella.

Teksti: Sami Liukkonen

Vihapuheen käsitettä ei löydy Suomen lainsäädännöstä. Vihapuhetutkintaryhmän tutkittavaksi tulevia tekoja tutkitaankin tyypillisesti kiihottamisena kansanryhmää vastaan, uskonrauhan tai viestintärauhan rikkomisena. Myös verkossa tapahtuvat kunnianloukkaukset, laittomat uhkaukset tai muut rikokset voivat kuulua vihapuhetutkintaryhmän tehtäviin, jos teon vaikuttimena on ollut uhrin rotu, ihonväri, syntyperä, kansalli-

nen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus tai muu vastaava.

Juttujen tutkintavastuu on Helsingin poliisilaitoksella, jos teosta epäilty on tuntematon. Jos epäilty on tiedossa, tapauksen tutkinta kuuluu paikalliselle poliisilaitokselle, vaikka teko on tehty verkossa.

Helsingin poliisilaitoksen rikostarkastaja **Jouni Niskanen** on työskennellyt vihapuhetutkintaryhmässä kesäkuusta lähtien.

– Vaikka valtakunnallisen toiminnan käynnistäminen vie luonnollisesti oman aikansa, on noin 20 juttua edennyt jo syyteharkintaan. Tällä hetkellä tutkintaryhmällä on aktiivisessa tutkinnassa noin 70 juttua. Poliisin kokemus on, että resurssit tarkistaa kansalaisilta tulleita vihjeitä on ihan hyvät, kertoo Niskanen.

– Vihapuhetutkintaryhmä ottaa käsittelyyn juttuja sekä kansalaisilta tulleiden vihjeiden perusteella että poliisin tekemän seurannan pohjalta, jatkaa Niskanen.

Rikostarkastaja Jouni Niskanen Helsingin poliisista kertoo, että selkeä enemmistö tutkintaryhmän tutkinnassa olevista jutuista on ollut kiihottamista kansanryhmää kohtaan. Tällöin vihapuheen kohteena ovat olleet esimerkiksi yleisesti maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat, muslimit tai pakolaiset. Tutkintaan tulleissa henkilöön kohdistuneista kunnianloukkauksissa epäiltyjen rikosten kohteina on ollut niin maahanmuuttajia, kantasuomalaisia kuin miehiä ja naisia.

Verkossa vihapuhetta esiintyy sekä tunnistettavien ihmisten että tekaistujen profiilien tekemänä.

– Vaikka tekaistujen profiilien takaa tehtyjen rikosten selvittäminen on vaikeampaa, ei se kuitenkaan ole mahdotonta, kertoo Niskanen.

Verkossa havaituista viharikoksista kannattaa ilmoittaa poliisin nettivinkkiin: poliisi.fi/nettivinkki

Someturvasta tulossa lakipalvelu verkossa loukatuille nuorille

SOMETURVA

Someturva on kehitteillä oleva verkkosovellus, jonka tarkoituksen on tukea sosiaalisessa mediassa loukkauksen kohteeksi joutuneita nuoria. Puhelinapplikaationa toimivan digitaalisen lakipalvelun kautta nuori voisi raportoida kokemansa someloukkauksen. Palvelun avulla nuori saisi selville lainsäädännön näkökulman itseään askarruttavaan tilanteeseen sekä tukea ja apua, miten tilanteessa kannattaa menetellä.

Tekijöiden tavoitteena on madaltaa kynnystä raportoida sosiaalisessa mediassa tapahtuneista loukkauksista. Ilmainen palvelu pyrkii parantamaan kansalaisten lakitietoisuutta ja oikeusturvaa.

Lue lisää: someturva.fi

JURISTI VASTAA

Tällä palstalla vastaavat juristit toimivat myös RIKUn vapaaehtoisina.

Mitä tietoja ja millaisia kuvia vanhemmat saavat julkaista alaikäisistä verkon sosiaalisissa palveluissa?

Kysymykseen ei voi antaa suoraa ja yksiselitteistä ns. oikeaa vastausta. Kyse on lapsen yksityiselämän suojasta ja sananvapaudesta sekä näiden oikeuksien yhteensovittamisesta.

Lapsella on oikeus perustuslain 10 §:ssä säädetyn tavoin yksityiselämän suojaan. Lisäksi yksityisyyden suoja on turvattu useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Yksityisyyden käsitettä ei ole kuitenkaan määritelty, mutta sen on katsottu sisältävän ainakin fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden, arvokkuuden tunteen säilyttämisen ja itseään koskevan tiedon kontrolloinnin.

Lapsen huoltajalla (eli vanhemmalla tai sillä, jolle huolto on uskottu) on lähtökohtainen päätösvalta alaikäistä koskevista asioissa. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaan huoltajan tulee kuitenkin keskustella lapsen kanssa ennen kuin tämä tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista, ja päätöstä tehdessään huoltajan on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin. Lisäksi perustuslain 6 §:n mukaan lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Yksityisen henkilön internetissä julkaisemat yleisölle suuntaamat verkkoviestit ja -julkaisut, kuten keskustelupalstoilla, blogeissa ja muualla sosiaalisessa mediassa julkaistut tiedot, kuvat ja videot ovat rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisen sääntelyn soveltamisen piirissä.

Yksityiselämää loukkaavassa tiedon levittämisessä on kyse loukkaavasta, mutta totuudenmukaisesta tiedon levittämisestä. Säännöksen mukaan "*Joka oikeudettomasti 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoon.*"

Säännös turvaa myös yksittäisten henkilöiden taholta tapahtuvia loukkauksia vastaan. Rikosvastuun kannalta viestin tosiasiallisella lukijoiden määrällä ei ole merkitystä, jos se on ollut lukuisten ihmisten saatavilla. Kuka tahansa voi siis syyllistyä rikokseen levittämällä tietoja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, internetin blogeissa, keskustelupalstoilla, suurelle vastaanottajakunnalle lähetetyssä Facebook-päivityksessä. Jotta teko olisi rangaistava, levitettävän tiedon täytyy koskea sen kohteen eli loukattavan yksityiselämää.

Perättömien tietojen ja vihjausten levittäminen on puolestaan kriminalisoitu kunnianloukkauksena. Säännöksen mukaan "*Joka 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen si-*

Kuva: Joseph Chan / Unsplash.com

ten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon."

Rikosvastuun lisäksi julkaisusta voi joutua vahingonkorvausvastuuseen. Oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on muun muassa sillä, jonka kunniaa tai yksityiselämää on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu.

Alaikäisen henkilöön kohdistuvissa asianomistajarikoksissa oikeus syyttämispynnön tekemiseen on tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla. 15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä on kuitenkin huoltajansa ohella rinnakkainen puheoikeus. Huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan alaikäistä vastaan tekemä rikos on kuitenkin virallisen syytteen alainen. Siten, jos yksityiselämää loukkaavana tiedon levittäjänä on lapsen huoltaja, syyttäjä saa nostaa syytteen, vaikkei syyttämispyyntöä olisikaan esitetty. Julkisuudessa on käsitelty ainakin yhtä tapausta, jossa perheen isää syytettiin lastensa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittamisestä, kun hän taltioi huostaan otettujen poikiensa noutotilanteen ja video ladattiin YouTubeen.

Vaikka lapsen vanhemmalla on lähtökohtaisesti oikeus päättää siitä, millaisia tietoja ja valokuvia omasta lapsestaan julkaisee, ja edellä mainitussa oikeuden ratkaisussa todetaan "huoltajalla ei ole lähtökohtaista vaitiolovelvollisuutta omaa lasta koskevista asioista", vanhempien tulee ottaa huomioon lapsen yksityisyyden suoja alaikäistä koskevien tietojen ja kuvien julkaisua harkitessaan samoin kuin se, että vanhemman tehtävä on huolehtia lapsen edusta ja turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti.

On muistettava, että kerran internetiin ladattua tekstiä, kuvaa tai videota ei enää voi hallita, vaan se voi jatkaa elämäänsä kopioituna, muokattuna ja levitetynä. Hyväkin tarkoittava ja harmittomaksi mielletty julkaisu voi olla lapsen omasta mielestä todella nolo ja saattaa lapsen vakaviin ongelmiin, altistaa kiusaamiselle, häirinnälle tai haitalle myöhemmässä elämässä. Vanhempi saattaa internetiä käyttäessään tahtomattaan tulla loukanneeksi omien lastensa oikeutta yksityisyyteen ja jopa saattaa heidät alttiiksi riskeille.

Periaate "julkaise lapsesta vain sellaisia tietoja ja kuvia, joita julkaisisit itsestäkin" ei oman henkilökohtaisen näkemykseni mukaan ole perusteltu, jos vanhempi esim. julkaisee itsestään erittäin paljastavia valokuvia tai arkaluonteisia tietoja esim. terveydentilastaan. Joka tapauksessa lapsen lupa on aina kysyttävä, kun se on lapsen iän ja kehitystason perusteella mahdollista, eikä arkaluonteisia tietoja tai valokuvia tulisi koskaan laittaa verkkoon.

Lastensuojelun keskusliiton nettisivuilta löytyy hyvin materiaalia lapsen yksityisyyden suojasta digitaalisessa mediassa, mihin kehotankin jokaista vanhempaa tutustumaan, mielellään tietysti ennen minkäänlaisten lapsen tietojen ja valokuvien julkaisemista sosiaalisissa palveluissa. Vanhempien kannattaa myös miettiä, miltä lapsesta itsestään mahtaa tuntua myöhemmin, jos hänen koko elämänsä ensimmäisestä ultraäänikuvasta lähtien on saatettu sosiaaliseen mediaan, missä se ei ole enää millään tavalla hallittavissa. Voiko tämä olla lapsen edun mukaista?

Elisa Trejtnar
Varatuomari
www.hclaw.fi

Joku esiintyy minun kuvallani sosiaalisessa mediassa, onko se rikos? Onko eroa, jos joku muu tekeytyy minuksi tai vain käyttää kuvaani?

Identiteettivarkaus on säädetty rangaistavaksi rikoslaisissa. Identiteettivarkaus tarkoittaa tilannetta jossa joku esiintyy toisen henkilöllisyydellä ja rikoksen tekijän tarkoituksena on kolmannen osapuolen erehdyttäminen. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi se, että henkilö esiintyy toisen henkilön kuvalla tai nimellä sosiaalisessa mediassa ja levittää perättömiä juoruja. Jotta teko on rangaistava, edellytetään sen aiheuttavan uhrille taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa. Taloudellinen vahinko voi olla esimerkiksi tilanteen selvittämisestä aiheutuneita kuluja. Vähäistä suurempana haittana voidaan pitää sitä, että tilanteen korjaaminen kuten väärän Facebook-profiilin poistaminen on vaikeaa tai se ei onnistu ollenkaan. Identiteettivarkaudesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Toiseksi henkilöksi tekeytyminen ja toisen henkilön kuvan käyttäminen tarkoittavat kahta eri asiaa. Edellä selostettu identiteettivarkaus voi siis tulla kyseeseen, kun puhutaan toiseksi henkilöksi tekeytymisestä. Sen sijaan toisen henkilön kuvan käyttäminen ilman kuvan ottajan lupaa voidaan katsoa tekijänoikeuden loukkaukseksi, sillä valokuvan ottajalla on tekijänoikeuden ottamaansa kuvaan. Kuvan julkaisemiseen yleisölle tarvitaan tekijänoikeuden haltijan suostumus ja tämä on hyvä muistaa

esimerkiksi silloin, kun muiden ottamia kuvia käytetään sosiaalisessa mediassa. Tekijänoikeuden haltija merkitään käyttämällä tekijänoikeusmerkkiä (©). Tekijänoikeuden haltijalla on oikeus saada korvaus siltä, joka on loukannut tekijänoikeutta julkaisemalla kuvan luvatta yleisölle.

Katariina Rontu
Oikeustieteen ylioppilas
www.jurinet.fi

Jos joku käyttää minun ottamaa kuvaa somessa kuin omaansa, onko se rikos?

Valokuvat nauttivat tekijänoikeussuojaa. Tämä tarkoittaa sitä, että valokuvan ottajalla on oikeus määrätä ottamansa kuvan käyttämisestä ja valokuvaa ei saa julkaista ilman tekijän suostumusta. Valokuvaajalla on siis oikeus päättää valokuvan julkaisemisesta yleisölle ja tulla ilmoitetuksi teoksen tekijänä. Rikoslaisissa on säädetty siitä, milloin tekijänoikeuden loukkaaminen katsotaan rikokseksi. Jotta kyse olisi tekijänoikeusrikoksesta, on kahden edellytyksen täyttyvä. Ensinnäkin tekijänoikeuden loukkaukselta edellytetään ansiotarkoitusta. Tämä tarkoittaa sitä, että rikoksen tekijän tarkoituksena on ollut saavuttaa taloudellista hyötyä käyttämällä hyväksi esimerkiksi kuvaa, johon jollakin toisella henkilöllä on tekijänoikeus. Toinen edellytys rikoksen täyttymiselle on se, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa ja vahinkoa sille, jolla on tekijänoikeus teokseen. Lisäksi teolta edellytetään tahallisuutta.

Se, että toinen henkilö julkaisee toisen henkilön ottaman kuvan omanaan sosiaalisessa mediassa, ei todennäköisesti ole tekijänoikeusrikos. Sen sijaan teolla loukataan kuvan ottajan tekijänoikeutta ja tästä luvattomasta käytöstä käyttäjä on velvollinen suorittamaan tekijänoikeuden haltijalle kohtuullisen korvauksen. Korvaus on vähintään se hinta, jonka käyttäjä olisi joutunut maksaa asianmukaisesta käyttöluvasta.

Anni Santanen
Lakimies, OTM
www.jurinet.fi

Tietoa terrorismista

Suomi pysähtyi perjantaina 18.8. Turussa tapahtui puukotusten sarja, jossa kuoli kaksi henkilöä ja loukkaantui kahdeksan. Lauantaina poliisi ilmoitti, että rikosta tutkitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä murhina ja murhan yrityksinä. Se mitä oli pelätty, oli tapahtunut myös Suomessa. Vain päivä Barcelonan terrori-iskun jälkeen.

Uhrin ja heidän läheistensä kannalta terrorismirikoksissa erityistä on se, että ihminen joutuu täysin sattumanvaraisesti poliittisesti motivoituneen väkivallan kohteeksi. Jos uhreja on paljon, voi ensiavun ja jonkinlaisen järjestyksen saaminen kaoottisessa tilanteesta kestää kauan. Rikokset saavat myös paljon julkisuutta ja media on läsnä pitkään. Niiden vaikutukset ulottuvat yhteiskuntaan laajasti ja johtavat pahimmillaan uusiin rikoksiin, kuten viharikoksiin.

Kokosimme RIKU-lehteen faktaa terrorismista ja terrorismin uhrien erityisasemasta.

Kuva: Harri Kuokkanen / Unsplash.com

Terrorismi ja joukkosurmat

Terrorismin uhrin ovat rikoksen uhreiksi siinä missä muutkin rikosten uhrin. Teko on yleensä tehty poliittisista tai uskonnollisista motiiveista ja sen perimmäisenä tarkoituksena on vahingoittaa valtiota ja aiheuttaa epävakautta. Iskun kohteena voi olla suuri joukko ihmisiä. He ovat yleensä joutuneet kohteiksi sattumalta. Tällaisia ovat olleet viime vuosina tapahtuneet iskut lentokentillä, metroasemilla, yleisötapahtumissa, kun väkijoukkoon on ajettu suurella ajoneuvolla tuhoisin seurauksin tai useisiin ihmisiin kohdistuneet puukotukset niin kuin Turussa elokuussa 2017.

Terrorismi ei ole uusi ilmiö Euroopassa, mutta se on muuttanut muotoaan vuosikymmenien saatossa. Pahimmillaan terrorismi oli 1970-luvun lopulla, jolloin tekijöinä olivat separatistiset ja nationalistiset ryhmät kuten Pohjois-Irlannin IRA, Baskimaan ETA sekä Saksan liittotasavallassa toiminut Punainen armeijakunta. Viime vuosina useimpien iskujen tekijöinä ovat olleet islamistiset terroristit, joiden tekotapana on usein itsemurhaisku. Tekijöinä on yleensä ollut yksittäisiä radikalisoituneita henkilöitä.

Suomessa vakavia joukkosurmia ovat olleet muun muassa koulusurmat Jokelassa (2007) ja Kauhajoella (2008). Niiden vaikutukset ovat näkyneet pitkään yksilöiden ja koko yhteisön elämässä.

Näitä tapahtumia ei ole määritelty terrorismiksi, koska niitä ei ole toteutettu tarkoituksena vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Suomessa on myös onnistuttu estämään joitain suunniteltuja joukkosurmia.

Terrorismin torjunnassa kansainvälinen yhteistyö on olennaista. EU:ssa hyväksyttiin keväällä 2017 terrorismirikoksia koskeva ns. *terrorisimidirektiivi*. Jäsenvaltiot veloitetaan säätämään rangaistavaksi terrorismiin liittyvän koulutuksen vastaanottaminen, matkustaminen terrorismitarkoituksessa ja terrorismin rahoittaminen. Uutta sääntelyä on myös mm. tutkintakeinoista ja jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta. Direktiiviin sisältyy lisäksi erityisiä säädöksiä uhrien auttamisesta ja oikeuksista.

Direktiivin uhreille määrittelemät oikeudet ovat pitkälti samoja kuin EU:n rikosuhridirektiivissä säädetyt oikeudet, mutta joiltain osin ne menevät pidemmälle. Pääosin nämä oikeudet toteutuvat jo nyt Suomessa. Direktiivi edellyttää myös erityisen valmiusjärjestelmän laatimista, jotta apu uhreille ja heidän perheenjäsenilleen saapuu välittömästi iskun jälkeen. Direktiivi tulee saattaa kansallisesti voimaan syksyllä 2018.

Terrorismin uhrin asema

Terrorismin uhrin määrittely on herättänyt paljon keskustelua. Välittömiä uhreja ovat suoraan iskun kohteiksi johtuneet, iskussa kuolleet tai loukkaantuneet henkilöt ja heidän läheisensä. Laajemmassa määrittelyssä myös iskun lähellä olleet, sen kohteeksi tarkoitetut, mutta iskun fyysisistä vaikutuksista selvinneet henkilöt katsotaan uhreiksi. Tärkeää on myös huomioida seuraukset laajemmalle suvulle ja tuttavapiirille.

Rikosoikeudellisessa mielessä välillisesti iskun kohteiksi joutuneet eivät ole asianomistajia, mutta monet heistäkin todennäköisesti tarvitsevat tukea traumatisesta tilanteesta selviytymiseen. Paikanpäällä olleet voidaan myös kutsua oikeuteen todistajiksi, mikä herättää kysymyksiä ja pelkoja.

Myös paikallinen yhteisö ja yhteiskunta laajemmin voi joutua kärsimään terrorismista tai joukkosurmista, mikä pitää huomioida poliittisissa päätöksissä ja tukitoimissa. Vaikka riski joutua terrorismiskun kohteeksi on erittäin pieni, herättää terrorismi pelkoa ja kauhua ihmisissä, mikä onkin yksi terroristien tavoite.

Kansainväliset kokemukset osoittavat, että välittömän avun ja tuen lisäksi uhrin ja heidän läheisensä tarvitsevat keskitetysti tarjottua tietoa mahdollisuuksista eri tukimuotoihin ja oikeuksista rikosprosessin eri vaiheissa. Valmiussuunnitelmat ja selkeät tehtävänjat eri toimijoiden välillä ovat tärkeitä avun järjestämisen ja tiedottamisen koordinoimisessa.

Ulkomaalaiset uhrin

Terrori-iskujen uhrien joukossa on usein mukana ulkomaalaisia. He voivat olla tilapäisesti, esimerkiksi turisteina, maassa oleskelevia tai siellä pysyvämmiin asuvia. Jos uhri palaa omaan kotimaahansa, on hänen asioitaan hoitamassa eri maiden viranomaisia ja auttajia.

Uhri ja hänen läheisensä tarvitsevat usein erityistä tukea vahingonkorvausten hakemisessa, mahdolliseen oikeudenkäyntiin osallistumisessa sekä ylipäänsä saatukseen tietoja tapahtumasta viranomaisilta. Kieli- ja kulttuurierot sekä oikeusjärjestelmien erilaisuus vaikeuttavat asioiden hoitamista. Ulkomailta uhriksi joutuminen aiheuttaa myös paljon ylimääräisiä taloudellisia kustannuksia, joiden korvaamiseen olisi tärkeää luoda selkeät järjestelmät.

EU:n rikosuhridirektiivissä sekä terrorismidirektiivissä on säädetty uhrin asemasta rajat ylittävissä tapauksissa unionin sisällä. Lähtökohtana on se, että uhrin tulee saada tukea ja hänen oikeusturvansa tulee taata riippumatta siitä, missä EU-maassa rikos on tapahtunut. Direktiivit eivät kuitenkaan kata tilanteita, joissa terrori-isku tapahtuu unionin ulkopuolella.

Rikosuhripäivystys palvelee ulkomailla rikoksen uhriksi joutuneita Suomessa asuvia henkilöitä tai Suomessa rikoksen uhreiksi joutuneita ulkomaalaisia. Ulkomailla uhriksi joutuneiden tukeminen edellyttää myös kansainvälistä yhteistyötä. Rikosuhrin järjestöt ovat kehittäneet koordinaatiota ja tietojenvaihtoa eurooppalaisten rikosuhrin järjestöjen yhteistyöjärjestön Victim Support European (VSE) kautta.

Leena-Kaisa Åberg
RIKUn toiminnanjohtaja

MARAK auttaa lähisuhdeväkivallan uhreja nyt myös Virossa

Eri alojen asiantuntijat ovat myös Virossa alkaneet kiinnittää vuosi vuodelta enemmän huomiota lähisuhdeväkivallasta kärsivien perheiden ongelmiin.

Asiantuntijoihin otetaan yhä useammin yhteyttä lähisuhdeväkivallan vuoksi, toistuvan väkivallan osuus tapauksista on kaikista toimenpiteistä huolimatta korkea ja usean viime vuoden tilastot osoittavat, että joka kolmas henkirikos tehdään lähisuhdeväkivallatilanteessa.

Sekä tutkimukset että toistuvien tapausten suuri tilastollinen osuus osoittavat, että uhrien on vaikea löytää ulospäystä väkivallan kierteestä. Asiantuntijoiden puuttumista asiaan hankaloittavat vaikeudet lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa sekä puutteelliset tiedot lähisuhdeväkivallan toimintamekanismien erityispiirteistä. Vaikka asiantuntijat tekevät nykyäänkin tapauskohtaista yhteistyötä, se ei ole muodoltaan järjestelmällistä eikä

tekijöillä ole yhteisiä metodeja, ohjeistuksia tai tehokkaassa yksilökohtaisessa ohjauksessa tarvittavia tietoja. Pullonkaulan muodostaa tällä hetkellä myös se, että uhrien henkilökohtaisia tarpeita ja riskejä ei arvioida järjestelmällisesti eikä uhreille tarjottavia palveluita ole koordinoitu.

Viron olosuhteisiin soveltuva mallia kehitetään

Viron sisäministeriö ja Sosiaaliturvaviraston valtakunnallinen rikosuhriapu ovat yhteistyössä käynnistäneet Riskiperheiden ja lähisuhdeväkivallasta kärsivien perheiden kartoitus ja heidän ongelmien ratkaiseminen verkostotyömenetelmällä -hankkeen vuosiksi 2016–2021. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja kokeilla Viron olosuhteisiin soveltuva yksilökohtaisen työn mallia. Kehitystyön perustana käytetään MARAK-toimintamallia (moniammatillinen riskienarviointi) ja hankkeen puitteissa tutustutaan alan hyviin käytäntöihin Suomessa ja Britanniassa. Hanketta tukee Euroopan sosiaalirahasto.

Hankkeen puitteissa laaditaan yksilökohtaisessa työssä käytettävä malli, testataan ja muokataan sitä tarvittavilta osin

ja lopulta laajennetaan mallin käyttöä Viron eri osiin. Paikallistason ammattilaiset (poliisit, rikosuhriavun työntekijät, kunnan tai kaupungin sosiaalityöntekijät ja/tai lastensuojelun työntekijät, naisten tukikeskuksen työntekijät, terveydenhuollon ammattilaiset, ehdonalaivalvojat, oppilaitosten edustajat ja muut uhrien kanssa tekemisissä olevat asiantuntijat) saavat vähintään kymmenessä Viron maakunnassa koulutuksen mallin käyttöön lähisuhdeväkivallasta kärsivien perheiden tukityössä.

Viron oloihin sovellettu MARAK-toimintamalli tulee olemaan useiden eri alojen ammattilaisten käyttämä työkalu. Samalla se tarjoaa tietoa ja kokemuksia muun muassa lähisuhdeväkivallan uhrin tunnistamisesta, hänen tarpeidensa ja tilanteen vakavuuden arvioinnista sekä yhteistyöstä muiden asiantuntijoiden kanssa: millä tavalla asiasta on heille ilmoitettava ja miten tukitoimia voidaan suunnitella ja tarjota yhdessä. Korkean riskin tilanteiden tunnistamisen kautta voidaan kehittää entistä tehokkaampia keinoja parantamaan uhrien turvallisuutta tulevaisuudessa.

Vapaaehtoiset mukaan auttamaan rikosten uhreja

Samaan aikaan MARAK-toimintamallin kehittämisen kanssa ollaan myös käynnistämässä uudelleen vapaaehtoisten tukihenkilöiden järjestelmää valtakunnallisen rikosuhriavun yhteyteen. Alkuvaiheessa vapaaehtoisten on tarkoitus toimia alueellisten MARAK-työryhmien rinnalla, mutta myöhemmin palvelu halutaan laajentaa kattamaan kaikki vastaavanlaatuista apua tarvitsevat kohderyhmät.

Osana palvelun suunnitteluprosessia asiantuntijat ovat käyneet Suomessa tutustumassa THL:n ja RIKUn vastaaviin, huolellisesti kehitettyihin käytäntöihin. Tapaamiset RIKUn edustajien kanssa ovat toimineet inspiraation lähteenä ja tukena myös Virossa MARAK-mallia testavien maakuntien ammattilaisille.

Vuonna 2016 MARAK-malli otettiin kokeiluonteisesti käyttöön Pölvamaan maakunnassa ja kuluvan vuoden jälkipuoliskolla mukaan liittyvät Läänemaa (Haapsalu) ja Länsi-Virumaa (Rakvere). Ammattilaisten työn tueksi on laadittu ohjemateriaalia yksilökohtaista verkostotyötä ja väkivallan riskin arviointia varten. Maakuntien ammattilaiset (poliisit, rikosuhriavun ja naisten tukikeskusten

työntekijät, lastensuojelun työntekijät ja sosiaalityöntekijät, syyttäjänviraston, opetusalan ja terveydenhuollon edustajat, vapaaehtoiset tukihenkilöt jne.) ovat osallistuneet teemakoulutuksiin ja vierailleet asiantuntijoiden luona Suomessa ja Britanniassa hakemassa uusia ideoita. MARAK-työryhmiin on muodostumassa vakiokokoonpanoja, ja eri alojen ammattilaiset havaitsevat ja arvioivat lähisuhdeväkivallan riskejä yhä rohkeammin ja perustellummin.

Viron poliisi- ja rajavartiolaitos saa vuosittain noin 15 000 ilmoitusta perhe-riidoista ja -väkivallasta. Tapauksia on paljon ja niistä jokaista on lähestyttävä omalla tavallaan. Jotta tilanteet saataisiin hoidettua asianmukaisesti, myös poliisihallinto on – rinnan MARAK-mallin soveltamisen kanssa – ryhtynyt kehittämään mekanismeja lähisuhdeväkivallan riskien arvioimiseksi. Ensimmäisillä alueilla aletaan syksyn kuluessa arvioida tapauksia DASH-riskinarviointilomakkeita käyttäen. Tarkoituksena on saada kokonaiskuva siitä, minkä asteisista riskeistä ja tilanteista poliisille ilmoitetaan, ja tämän jälkeen suunnitella yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa parhaita tapoja reagoida erilaisiin tapauksiin.

Toivomme, että lähisuhdeväkivallan uhan alla elävien ja väkivaltaa kokevien

auttamiseksi kehitetty MARAK saadaan vaiheittain otettua käyttöön myös Viron muissa maakunnissa ja malli tarjoaa eri alojen ammattilaisille tukea heidän työssään. Toimivien verkostojen kautta voimme tällöin tarjota kipeästi kaivattua ja ammattitaitoista apua lähisuhdeväkivallan uhreille.

Triin Raudsepp
projektipäällikkö,
Viron Sosiaaliturvaviraston
rikosuhriosasto

Rikosuhriapu tukee uhreja Virossa

Rikosuhriapu on Virossa julkinen palvelu, jonka tarkoituksena on rikoksen, laiminlyönnin, huonon kohtelun tai fyysisen, henkisen taikka seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneiden henkilöiden toimintakyvyn ylläpito tai parantaminen. Valtakunnallisen rikosuhriavun toiminnan järjestämisestä vastaa Viron sosiaaliministeriön alaisuudessa toimiva Sosiaaliturvavirasto.

Rikosuhriavulla on kaikkiaan 23 työntekijää Viron kaikissa maakunnissa, tavallisimmin poliisilaitosten yhteydessä. He tarjoavat henkistä tukea ja antavat tietoa uhrin oikeuksista sekä avunsaantikanavista. Rikosuhriavun työntekijät myös opastavat ja avustavat yhteydenpidossa valtion ja kunnan virastoihin sekä muihin rikoksen uhrin tarvitsemissä palveluissa tarjottaviin laitoksiin.

Rikoksen uhreilla on rikosuhrilain nojalla oikeus saada neuvontaa ja vakavien rikosten kyseessä ollen myös korvausta valtion varoista. Uhri voi lisäksi vaatia psykologisen avun saannista aiheutuneiden kulujen korvaamista. Rikosuhripalvelun työntekijät tarjoavat myös valtakunnallista sovittelupalvelua. Rikosuhrilaki tarjoaa monia mahdollisuuksia auttaa uhria tulemaan toimeen tapahtuneen kanssa. Sosiaaliturvaviraston rikosuhriosasto koordinoi ja kehittää myös naisten tukikeskusjärjestelmää Virossa.

HYVÄ JA KOSKETTAVA LUKUPAKETTI HENKIRIKOKSEN UHRIEN OMAISTEN NÄKÖKULMASTA

Elina Välimäki: Ei koskaan unohdu
– Henkirikoksen jäljet
PS-kustannus 2017, 306s.

Elinä Välimäen Ei unohdu koskaan on ensisijaisesti kirja henkirikoksen uhrien omaisista ja heidän kokemuksistaan, mutta se käsittelee henkirikosta laajemminkin.

Kirja jakautuu kolmeen pääosaan. Ensimmäisessä tarkastellaan suomalaista henkirikosta, sille ominaisia piirteitä, tekojen tutkintaa ja tuomioita, tilastoja ja uhritutkimuksia. Toisessa osassa mennään uhrien omaisten kertomuksiin, ja kolmannessa tuodaan esiin ammatillista näkökulmaa.

Omaiset systeemin välissä

Kirjan ehdottomasti mielenkiintoisin osio on uhrien omaisten kertomukset. Ne tuovat riipivästi esiin omaisten menetyksen tuskan, avuttomuuden tunteen, koko tunteiden kirjon. Tapaukset ovat yksilöllisiä, mutta useita niitä yhdistää yksin jäämisen kokemus. Omaisten elämät pysähtyvät, kun muu maailmaa menee eteenpäin. Sairaaloissa ja poliisiasemilla ollaan yksin vailla minkäänlaista tukea.

Erityisesti omaisten kertomukset tuovatkin esiin sen, että henkirikoksen uhrin omaiset putoavat systeemissä väliin, jossa kukaan ei ole ottamassa kiinni. Poliisi alkaa tutkia rikosta, hakemaan oikeutta uhrille, oikeuslaitos tekee oman osuutensa, vankeinhoito pitää huolen tekijän hyvinvoinnista, mutta uhrin omainen on aivan yksin.

Kertomusten perusteella ei ole mitenkään itsestään selvää, että poliisissa osataan edes kohdata uhrin omaisia suruviestiä tuodessa tai rikostutkinnan edetessä. Sairaalassa hoitohenkilökunta joutuu siirtymään nopeasti vielä elävien potilaiden pariin. Jos ei läheltä joku huomaa

tilannetta, omainen saattaa jäädä oman hämmennyksensä varaan, lopettaa ehkä jopa huomaamattaan elämää ylläpitävät toiminnot kuten syömisestä. Alkushokista selviämisen jälkeen pitäisi vielä saada käsiteltyä tunteiden sekamelskaa.

Kirjan ensimmäinen omaiskertomus johdattaa Huoma ry:n, henkirikoksen uhrien omaisten tukijärjestön perustamiseen. Halu nousee uhrin omaisen omasta kokemuksesta, yksin jäämisestä, jopa vihasta sitä asiaa kohtaan, että mikään taho ei ole pitämässä huolta uhrin omaisista, joiden elämä on järkyttynyt perustavanlaatuisesti.

Kertomuksia yhdistää helpon tunteen, joka tulee, kun kohtaa ihmisiä, jotka ovat kokeneet saman, menettäneet rakkaansa henkirikoksen uhrina. Tämä kokemus kertoo tärkeää viestiä, että henkirikosten uhrien omaisten tukeminen on merkittävä yhteiskunnallinen asia, johon on varattava resursseja, ja että vertaistuki on äärettömän tärkeää. Vasta vertaistensa joukossa omaiset kokevat tulevansa kuulluiksi ja ymmärretyiksi, kaikki tunteet ja ajatukset ovat sallittuja, ja jopa naurulle on tilaa.

Ammattilaisten puheenvuorot

Kolmannessa osassa ääneen pääsevät ammattilaiset. Poliisi valottaa henkirikoksen tutkintaa ja uhrien omaisia usein askarruttavia asioita, kuten miksi omaiset eivät saa nopeasti tietoa rikosta tutkittaessa.

Myös oikeusprosessista kirjoitetaan. Sen rankkuuteen ei moni osaa valmistautua, mikä tulee esiin myös kertomuksista: omaisesta voi tuntua absurdilta kuunnella, kuinka syytetty saa kertoa oman puolen tapahtumista, mutta menehtyneellä rakkaalla ei ole mitään puolustuspuheenvuoroa, koska haudan takaa ei pääse puhumaan. Huomassa suositellaankin hankkimaan hyvä rikosasioihin perehtynyt oikeudenkäyntiavustaja, sillä vaikka syytetty olisi tunnustanut teon, oikeudenkäynnin mutkat voivat tulla yllätyksenä.

Psykologien puheenvuorot antavat ymmärrystä tunteista ja kehon reaktioista, joita uhrien omaisilla saattaa ilmetä. Uhrien omaisilla on usein samankaltaista oireilua, vaikka jokainen kokee ne tietysti yksilöllisesti.

Kirja on kattava teos henkirikoksesta eri näkökulmista. Se soveltuu luettavaksi erityisesti sellaisille, jotka työskentelevät lähellä henkirikoksen omaisia. Se antaa varmasti samastumispintaa jokaiselle, joka on menettänyt läheisensä henkirikoksessa, mutta on vaikea arvioida, kuinka nopeasti henkirikoksen tapahtumisen jälkeen kirjaan on hyvä tarttua. Se voi myös olla liian raskasta luettavaa. Henkirikoksen juuri tapahduttua kirjasta voisikin olla hyötyä ihmisille, jotka elävät lähellä henkirikoksen uhrin omaista. Se voisi auttaa ymmärtämään, mitä kaikkea läheinen käy läpi, mitä on todennäköisesti tulossa ja auttaa olemaan tukena niin käytännön asioiden hoitamisessa kuin vieressä kulkijanakin.

Heli Yli-Räisänen

Tankar hos en ny stödperson

När Sari Somppi, regionchef för Brottsofferjouren i Västra Finland höll ett föredrag för allmänheten på FN:s internationella antivåldsdag i november, gav hon ett konkret tips: Anmäl er till Brottsofferjourens svenskspråkiga kurs för blivande stödpersoner – ni behövs!

Jag anmälde mitt intresse, skickade in ansökan, gick på intervju och fick påbörja kursen tillsammans med åtta andra i januari 2017. Det var en mycket givande och avslappnande kurs trots tunga teman, ett stort tack till våra handledare för det!

Eftersom vi alla på något sätt hade ett brinnande (och högljutt) intresse för samhällsfrågor gissade vi att det svåraste för oss som blivande stödpersoner skulle bli att hålla tyst under rättegångar, där stödpersoner inte har rätt att yttra sig i andra fall än om klienten t.ex. ser ut att behöva en paus men inte lyckas förmå att begära det själv. I flera fall som vi diskuterade undrade vi också kring rollerna offer och förövare. Tänk om vi inte alltid ger stöd till "rätt" person, tänk om det var förövaren som egentligen var offer? Våra handledare försökte vänligt men bestämt övertala oss att det inte är vi som ska ta

ställning till det. Vi ger service till dem som tar kontakt, punkt.

Under den rättegång som jag följde under kurspraktiken kände jag medömkan både med förövaren och med offret. Efter att ha varit med vid ytterligare en rättegång med en egen klient fortsatte jag fundera vad det hjälper att ställa sig till förfogande som stödperson? På vilket sätt är det en världsförbättrande grej om det juridiska systemet ändå inte förändras och t.ex. börjar beakta psykiskt lidande i högre grad? Jo, det är så enkelt att det mänskliga engagemanget är världsförbättrande i sig!

Genom att visa att vi finns och ställer upp för alla som tar kontakt och känner sig som offer i brottsfall kan vi kanske nå fram till sådant som lagboken inte annars kommer åt, och lotsa vidare till välbehövlig hjälp oberoende om du är ett oskyldigt offer som råkar befinna dig på fel ställe vid fel tidpunkt eller om du är en som hamnat snett i samhället och känner dig som ett offer. Det är ändå vi människor som genom att bry oss bestämmer riktningen på hurudant samhälle vi vill ha.

Några slutord om språket

Det juridiska språket är väldigt stressfyllt att lyssna på för ett offer som tvekat tusentals gånger på att överhuvudtaget anmäla sin partner, men ändå arbetat upp så mycket mod att klara av att ta sig ända

till rätten. En stödperson kan med ett lättare samtalsspråk lugna ner och förklara det väsentliga. Språket kan tyvärr bli en riktig maktfaktor om det av förövaren används som ett vapen för att trycka ner sitt offer (eftersom rättegångsspråket i huvudsak väljs på basis av det åtalades modersmål).

Att förstå ett juridiskt språk som inte är ens eget modersmål är svårt. För egen del sökte jag till denna kurs för att det saknades stödpersoner på svenska. Det är dock underförstått att vi ska vara tillräckligt duktiga på finska för att klara av att i vissa fall vara tolkar under brottsprocessen samt kunna medverka i telefonjouren så länge det inte finns separata jourtider för olika språk. Man borde fundera kring om det kan vara så att svenskspråkiga eller människor som talar andra språk än landets majoritetsspråk inte vågar ringa i rädsla för att inte bli förstådda?

*Charlotta Asplund
frivillig stödperson
Vasaregionen*

LÄPPÄÄ, KIUSAAMISTA VAI RIKOS?

Aseman Lasten Cafe Walkers kokosi toukokuussa nuorten parissa toimivia ammattilaisia ja asiantuntijoita keskustelemaan nuorten konflikteista ja koulun roolista yhteiseen aamukahvitilaisuuteen Helsingin Walkers-kahvilaan. Keskustelua alustivat Aseman Lasten työntekijät, Rikosuhripäivystys ja poliisi. Mukana keskustelemassa sekä kuuntelemassa oli monialaisesti ammattilaisia, kuten koulukuraattoreita, koululääkäreitä, psykologeja, sovittelijoita, poliisin sosiaalityöntekijöitä, erityisopettajia sekä rehtori.

Aseman lasten K-O - Kiusaamiseen puuttuva hanke (2017–2018) tekee kiusaamisen vastaista työtä. Hankkeen tavoitteena on saada kiusaamistilanteissa nuorten ympärillä toimivat tahot mahdollisimman nopeasti toimimaan yhdessä ja tuottamaan kaikille asianosaisille oikea-aikaista tukea. Työssään hanke on havainnut, että monien lasten ja nuorten koulussa tapahtuvien konfliktien taustalla on viestinnällisiä ongelmia. Monet konfliktitilanteet jatkuvat liian pitkään, koska samaa tapahtunutta tilannetta ei osata määritellä tai sanoittaa asianosaisten kesken samalla tavalla.

Usein koulun ja kodin välinen viestintä on myös vähäistä sekä kovin kiinnittynyttä esimerkiksi Wilma-järjestelmään. Aikuisen tulisi keskustella nykyistä enemmän lasten koulutyöstä kohtaamalla ja keskustelemalla, jolloin tapahtunutta aina sanoitetaan yhdessä. Ilman vuorovaikutusta aikuisten välille syntyy toisinaan helpommin ristiriitoja. Pitkään jatkuneet ristiriitatilanteet vievät paljon kaikkien asianosaisten voimia ja keinot ratkaista tilannetta heikkenevät.

Rikosuhripäivystyksen **Maatu Arkio** nosti alustuksessaan esille koulukiusaamisen ja väkivallan välisiä eroja sekä ajatuksen siitä, miten rikoksen tunnusmerkistön täyttävien tekojen sattuessa, on aikuisten otettava vahvasti vastuuta tilanteiden selvittämisestä. On muistettava lastensuojelu- ja rikosilmoitusten tekemisen velvollisuudet. Rikosilmoitus antaa poliisille mahdollisuuden selvittää mitä on tapahtunut. Alle 15-vuotiaiden osalta rikosilmoitus ei aina johda esitutkintaan, mutta ilmoituksen tekeminen on kuitenkin myös alaikäisen nuoren oikeusturvan, kuten mahdollisten korvausvaatimusten, kannalta merkittävä tekijä.

Oleennaista nuorten kanssa on rakentaa luottamusta sille, että heidän kokemuksensa kiusaamisesta, niin koulussa kuin vapaa-ajallakin, otetaan tosissaan ja että aikuiset puuttuvat siihen. Nuorten elämän sykli on hektistä ja edellyttää myös aikuisilta valmiuksia toimia nopeasti. Koulun tulee olla lapselle ja nuorelle miellyttävä paikka olla. Heillä on oppivelvollisuus ja läsnäolopakko, ja aikuisilla sekä velvoite että vastuu turvallisen koulujalan varmistamiseen.

*Jenni Lehtonen
RIKUn aluejohtaja
Etelä-Suomen aluetoimisto*

Annariina Tahvanainen, toiminnanohjaaja Joensuun palvelupiste ja Mika Kivelä, mielenterveyshoitaja Pohjois-Karjalan teho-avosta. Kuva: Jaana Rossinen

Yhteistyötä terveydenhuollossa

Joensuussa järjestettiin 18.–19.5. psykiatrisen tehostetun avohoidon valtakunnalliset koulutuspäivät, joihin RIKU osallistui puheenvuorolla sekä esittelypisteellä. Päivien puheen keskiössä oli ajankohtainen sote-uudistus sekä aikuispsykiatrian tehostetun avohoidon asiakastyön kehittäminen. Olikin hienoa kuulla, että isoista rakennemuutoksista huolimatta sosiaali- ja terveysalalla asiakastyön kehittäminen nähdään tärkeänä osana arjen työtä. RIKUn ja Pohjois-Karjalan tehostetun avohoidon puheenvuoroissa kerrottiin yhteistyön hyvistä käytännöistä, joita suositellaan otettavaksi käyttöön myös koko Suomessa.

Pohjois-Karjalassa yhteistyötä terveydenhuollon kanssa on kehitetty aktiivisesti erityisesti lähisuuhdeväkivaltaa sekä seksu-

aalista väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden asioissa. Verkosto-yhteistyön kehittämisen tavoitteena on asiakaslähtöisyys, jossa hyödynnetään eri toimijoiden asiantuntijuutta asiakkaan auttamiseksi. Terveydenhuollosta ohjataan rikoksen uhrin Joensuun palvelupisteeseen, käytännössä asiakkaan yhteystiedot välitetään asiakkaan suostumuksella RIKUn työntekijälle.

Yhteistyö on mahdollistanut, että rikoksen uhrin avun ja tuen tarve huomioidaan kokonaisvaltaisesti sekä oikea-aikaisesti. Asiakkaille tarjotaan palveluita, joita asiakas tarvitsee yli viranomaisrajojen selviytyäkseen rikoskokemuksesta. Viime vuonna Joensuun palvelupisteeseen ohjautui asiakkaita eniten juuri terveydenhuollosta. Yhteistyötä tehdään asiakastyön lisäksi koulutuksissa sekä ammattilaisten välisissä rikosuhriasioihin liittyvissä konsultoinneissa.

Koulutuspäivillä RIKUn esittelypisteellä oli vilkasta, ja toiminnastamme oltiin kiinnostuneita. Monelle terveydenhuollon ammattilaiselle toimintamme oli vielä uutta. Kerroimme, kuinka eri puolelta Suomea löytyy RIKUn palvelupisteitä. Toivotaan, että yhteistyö terveydenhuollon kanssa vahvistuu valtakunnallisesti.

Jaana Rossinen
RIKUn aluejohtaja
Itä-Suomen aluetoimisto

Lisää menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon

Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon -materiaalipaketit laajenevat. Nuorille suunnattujen materiaalipakettien lisäksi on valmistunut vanhemmille suunnattu oma *Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon - Ennakoivan puhumisen merkitys ja nuoren rikoksen uhrin tukeminen*. Materiaalipaketti on tarkoitettu nuorten huoltajille ja sitä voidaan käyttää esimerkiksi vanhempainilloissa tai huoltajille suunnatuissa teemailloissa. Materiaalipakettiin sisältyy video *Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena*. Lisäksi aiheen käsittelyyn on PowerPoint -esitys ja materiaalia keskustelujen pohjaksi. Lue lisää: riku.fi/fi/oppaat+ja+ohjeet/menetelmia+rikosasioiden+puheeksiottoon/

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen poliisille

Edellisessä RIKU-lehdessä (1/2017) lainkohtaa ammattilaisten ilmoitusvelvollisuudesta oli lainattu virheellisesti. Siksi julkaisemme uudelleen Lastensuojelulaki 25 §:n ilmoitusvelvollisuuden sisällön.

Lastensuojelulaissa määriteltyjen lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten on tehtävä ilmoitus poliisille, jos heillä on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rangaistavaksi säädetty seksuaalirikos tai henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Gonna fly – Aion lentää

Näin komealla Rocky I -elokuvan tunnusmusiikilla alkoivat Helsingin poliisilaitoksen Sex, Drugs and Rock'n Roll -konsertit Helsingin Messukeskuksessa 17.5. RIKUn nuorten hanke ja pääkaupunkiseudun palvelupiste osallistuivat poliisin sekä muiden järjestöjen kanssa yhteistyössä järjestettyyn tilaisuuteen.

Ammattiin opiskeleville nuorille suunnattujen Taitajat-messujen oheistapahtumana järjestetyt konsertit tarjosivat nuorille musiikkia Poliisisoittokunnan ja Auroran esittämänä sekä poliisin puheenvuorojen avulla tietoa huumeista, seksuaalirikoksista ja seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta.

Konsertin yhteyteen pyydetty toimijat Rikosuhripäivystys, Helsingin Tyttöjen talo ja Poikien talo, Väestöliitto, HeSeta sekä Nuorten Exit olivat paikalla esittelemässä nuorille suunnattuja palveluitaan. Messukansaa saapuikin sekä konsertteihin että esittelypisteille runsain joukoin. Tärkeän aiheen äärelle pysähtyi huomattavan moni paikallaolija ja konsertit tavoittivatkin sekä nuoria että nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia.

Kiitos tilaisuuden järjestämisestä kuuluu Helsingin poliisilaitokselle, olemme ilolla mukana vastaavissa tapahtumissa jatkossakin.

Titta Räsänen

Aloitin toiminnanohjaajana Kuopion palvelupisteessä huhtikuun alussa. Puolet työajastani teen hanketyötä videovälitteisen rikosuhrityön kehittämisen parissa. Olen alun perin kotoisin Kuopiosta, mutta viime vuodet olen asunut Tampereella, missä toimin RIKUn vapaaehtoisena vuodesta 2015 lähtien: työskentelin tukihenkilönä, puhelinpäivystäjänä sekä Visitor-päivystäjänä käräjäoikeudessa. Lisäksi tein vapaaehtoistyötä seksuaaliseen väkivaltaan erikoistuneessa Välitä!-yksikössä, minkä myötä tutustuin chat-työhön.

Opiskelen Tampereen yliopistossa ja viimeistelen parhaillaan yhteiskuntatieteiden maisterin tutkintoani. Pääaineeni sosiaalipolitiikan lisäksi olen opiskellut muun muassa kriminologiaa, sukupuolentutkimusta ja viestintää.

Innokkuudestani uuden oppimiseen on varmasti hyötyä uudessa pestissäni. Olen luonteeltani hyvin tiedonjanoinen, joten käytän satunnaiset rauhalliset hetket toimistolla mieluiten tutkimuskirjallisuuden silmäilyyn. Kriminologian opintoni olen suorittanut pääosin ulkomailla, joten näkökulmani aiheeseen on varsin kansainvälinen. Seuraan jonkin verran myös muissa Euroopan maissa tehtävää rikosuhrityötä.

Koen, että toiminnanohjaajan työssä on alituinen mahdollisuus kehittyä hyvästä paremmaksi, ja osaaminen karttuu jokaisen asiakaskohtaamisen myötä. Myös verkostoyhteistyön olen kokenut hyvin mielekkääksi. Erityisesti työn merkityksellisyys ja työnkuvan monipuolisuus motivoivat minua. Odotankin innolla kaikkea sitä, mistä pääsen osalliseksi työssäni.

Toistaiseksi opintojen loppuun saattaminen vie vielä ison siivun vapaa-ajastani, minkä ohella pyrin matkustelemaan mahdollisimman paljon. Työstä palautumisessa auttavat päikkärit, sauna ja kahvikupin ääreen istahtaminen ystävien kanssa. Myös erilaiset kulttuuririennot ovat lähellä sydäntäni: vierailen mielelläni niin punk-festareilla kuin baletissakin.

Katri Turunen

Olen **Katri Turunen** Rovaniemeltä. Olen aloittanut toiminnanohjaajana Rovaniemen palvelupisteessä maaliskuussa. Olen kotoisin Oulusta, mutta olen asunut ja työskennellyt Helsingissä ja Turun seudulla, kunnes muutimme perheeni kanssa opiskelujen perässä Rovaniemelle, ja tähän Lapin seutuun olemme täysin hullaantuneet.

Olen oikeustieteen opiskelija ja olen valmistunut oikeusnotariiksi. Viimeistelen töiden ohessa maisteriopintojani. Aikaisemmin olen työskennellyt muun muassa asiakaspalvelutehtävissä. Olen ollut myös useampana kesänä lakiasiantoimistossa harjoittelijana.

Rikosuhripäivystyksen toiminta on minulle tuttua vapaaehtoistaustani vuoksi. Olen toiminut tukihenkilönä vuodesta 2009 saakka. Myöhemmin olen käynyt myös todistajan tuki -kurssin sekä chat-koulutuksen. Uskon että monipuolinen ja pitkä kokemukseni RIKUn toiminnasta ja oikeustieteen opintoni luovat työhöni hyvän pohjan, ja tästä on hyvä jatkaa ja oppia uutta toiminnanohjaajan roolissa. Työ tulee olemaan varmasti opettavaista, monipuolista ja haasteellistakin.

Olen aina kokenut olevani asiakaslähtöinen työntekijänä ja koen tämän piirteen tärkeäksi työssäni ja RIKUn arvojen mukaiseksi. Uskon että RIKUn tuoma kokemus, niin vapaaehtoisena kuin työntekijänä, kantautuu mukanani pitkälle tulevaisuuteen.

Työajan ulkopuolella minut pitää kiireisenä ja toisaalta rentoutuneena kolme lastani. Käymme perheen kesken yhdessä muun muassa uimassa ja ulkoilemassa. Oman aikani otan iltaisin sarjoja ja elokuvia katsellen sekä lukemalla.

Tuula Kiviniemi

Olen **Tuula Kiviniemi** Turusta, syntynyt Rovaniemellä mutta varttunut Ruotsin puolella Göteborgissa. Olen asunut Turussa viimeiset 20 vuotta. Olen naimisissa ja minulla on kolme aikuista tytärtä, jotka ovat jo itsenäistyneet ja lentäneet pesästä pois. Asun maanviljelijämieheni ja kissani kanssa Mynämäessä maaseudun rauhassa.

Aloitin Turun toimipisteessä huhtikuussa osa-aikaisesti ja koko-aikaisesti toukokuun alusta. Näillä näkymin toimin toiminnanohjaajan sijaisena ensi syksyyn asti. Koulutukseltani olen sosionomi (AMK). Aikaisemmalta koulutukseltani olen perushoitaja sekä lähihoitaja, joita töitä tein noin 20 vuotta. Minulla on myös kaupallinen koulutus ja olen toiminut koulutuspäällikkönä eri turva- ja terveystuotteiden parissa.

Olen syntynyt auttamaan ja tässä työssä pääsen sitä toteuttamaan hiukan eri tavoin mitä aikaisemmissa työsuhteissani. Työ RIKUssa on erittäin mielenkiintoista sekä avartavaa, joka päivä on erilainen. Yhteistyö eri verkostojen kanssa sekä mahdollisuus saada olla mukana uuden kehittämisessä tuo sitä intoa ja haastetta, mitä kaipaankin työssä. Paljon uutta olen jo oppinut ja paljon uutta on vielä opittavaa. Tästä tulee niin mielenkiintoinen vuosi!

Vapa ajallani rentoudun meditoinnin, lukemisen sekä salin ja juoksulenkin parissa. Puutarhan hoito ja vaan oleminen on myös aivan ihanaa.

Tarja Plihtari

Olen **Tarja Plihtari**, kahden jo aikuisen lapsen äiti Tampereelta. Olen toiminnanohjaajana Pirkanmaan palvelupisteessä. Aloitin maaliskuussa 20 prosentin työajalla ja nyt elokuusta olen ollut täyspäiväisesti mukana porukassa. Koulutukseltani olen sosionomi AMK, lisäksi olen suorittanut johtamisen erikoisammattitutkinnon. Viimeiset 14 vuotta olen työskennellyt Settlementti Tampereen *Tukea arjen sujumiseen* -yksikössä ohjaamassa nuoria itsenäisen elämän alkuun. Toimin muutaman vuoden kyseisen yksikön esimiestehtävissä.

Tuon mukana eväinä pitkän kokemuksen vaikeissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kohtaamisesta ja auttamisesta sekä rutkasti elämäkokemusta. Tuon mukana myös halua haastaa itseäni ja oppia uutta. Kunniokas kohtaaminen, yhdenvertaisuus ja itsemääräämisoikeus ovat minulle tärkeitä arvoja, joiden mukaan toimin työssäni.

Työ RIKUssa tuntuu erittäin mielenkiintoiselta ja monipuoliselta, joskus jopa haastavaltakin, mutta myös palkitsevalta. Paljon minulla on uutta opittavaa, mutta on hienoa päästä oppimaan ja haastamaan itseäni uusien asioiden äärellä. Minusta on upeaa tulla mukaan RIKU-yhteisöön tekemään tärkeää ja merkityksellistä työtä.

Vapaa-aikaani kesäisin vietän moottoripyörän selässä huimissa seikkailuissa tai pikkuisen puutarhassa puuhaillessa ja lueskellessa. Kuntosalilla käyn säännöllisen epäsäännöllisesti. Rutineihini kuuluu aamuisin kävelylenkki ennen töihin lähtöä.

KESKUSTOIMISTO keskustoimisto@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 4.krs
00240 Helsinki

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
050 3378 703

Jaana Koivukangas
kehitysjohtaja
040 512 9335

Pia Marttila
ihmiskaupan uhrien auttamistyön
koordinaattori
040 630 9669

Sami Liukkonen
tiedottaja
RIKU-lehden toimitussihteeri
050 432 9998

Ira Johnsson
assistentti
040 646 3122

Nuorten hanke
Maatu Arkio-Lampinen
verkko- ja nuortenpalveluiden
koordinaattori
040 6744 895

Jenni Kreivi
projektisuunnittelija
040 632 4191

Raija Kontunen
projektisuunnittelija
040 670 5344

Anne Kujansuu
Visitor-toiminta tuomioistuimessa,
hankekoordinaattori
040 621 2443

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO etelasuomi@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 4. krs
00240 Helsinki

Jenni Lehtonen
aluejohtaja
050 583 5331

Pääkaupunkiseudun palvelupiste
(09) 4135 0550
Maistraatinportti 4 A 4. krs
00240 Helsinki

Anne Veijola
toiminnanohjaaja
040 523 0595

Elina Potka
toiminnanohjaaja
0400 971 940

Piia Kanninen-Anttila
toiminnanohjaaja
040 672 0988

Liina Heinonen
toiminnanohjaaja
040 704 4502

Keski-Uudenmaan palvelupiste
Tuija Hellsten
toiminnanohjaaja
0400 875 395
Sibeliuksenkatu 18, 04400 Järvenpää

Päijät-Hämeen palvelupiste
Kati Ulmala
toiminnanohjaaja
050 402 1158
Loviisankatu 14 A 3, 15100 Lahti

Kymenlaakson palvelupiste
Marjukka Suurpää
toiminnanohjaaja
050 0981 837
Keskikatu 13, 3.kerros,
45100 Kouvola

Länsi-Uudenmaan palvelupiste
Janiina Mieronkoski
toiminnanohjaaja, handledare
(betjänaar även på svenska)
040 351 8500

Porvoon seudun palvelupiste
Sofia Eklund
toiminnanohjaaja, handledare
(betjänaar även på svenska)
040 652 8341
Papinkatu 19, 4.krs, 061100 Porvoo

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO itasuomi@riku.fi

Siltakatu 14 b 26
80100 Joensuu

Jaana Rossinen
aluejohtaja
(013) 221 990,
040 507 0795
Suvi Essel
lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori
050 428 9360

Joensuun palvelupiste
Annariina Tahvanainen
toiminnanohjaaja
040 725 6001
Siltakatu 14 B 26, 80100 Joensuu

Savonlinnan palvelupiste
Taru Piironen
toiminnanohjaaja
044 075 6798
Olavinkatu 40 A, 57130 Savonlinna

Kuopion palvelupiste
Suokatu 27, 70100 Kuopio
Eila Kersalo
toiminnanohjaaja
050 557 6712
Titta Räsänen
toiminnanohjaaja
050 557 6711

Mikkelin palvelupiste
Liisa Haapea
toiminnanohjaaja
0400 922 310
Porrassalmenkatu 19 B 31,
50100 Mikkeli

Lappeenrannan palvelupiste
Maarit Kuntola
toiminnanohjaaja
050 501 7994
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

LAPIN ALUETOIMISTO lappi@riku.fi

Maakuntakatu 29-31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Päivi Alanne-Kunnari
aluejohtaja
0400 979 175

Rovaniemen palvelupiste
Maakuntakatu 29-31 B 3.krs
96200 Rovaniemi
Jenny Ruotanen-Kolistaja
toiminnanohjaaja
0400 979 026
Katri Turunen
toiminnanohjaaja
040 775 3538

Meri-Lapin palvelupiste
Maria-Riitta Saares
toiminnanohjaaja
040 631 8550
Kaivokatu 5, 94100 Kemi

Itä-Lapin palvelupiste
Minna Hattunen
toiminnanohjaaja
0400 970 081
Unarintie 13 B, 99600 Sodankylä

Ylä-Lapin palvelupiste
Katja Huotari
toiminnanohjaaja
040 669 5383
Ivalontie 10, 99800 Ivalo

LOUNAIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
lounaissuomi@riku.fi

Yliopistonkatu 24 C 46
20100 Turku

Tiina Rantanen
aluejohtaja
050 551 5055

Turun palvelupiste
(02) 235 5055
Yliopistonkatu 24 C 46, 20100 Turku
Leila Taipale
toiminnanohjaaja
050 340 3580
Tuula Kiviniemi, toiminnanohjaaja
handledare (betjänaar även på svenska)
0504408126

Salon palvelupiste
Jutta Sohlman
toiminnanohjaaja
050 304 7015
Kirkkokatu 10 24100 Salo

Porin palvelupiste
Tuija Mäntylä
toiminnanohjaaja
050 593 6706
Antinkatu 8, 28100 Pori

Rauman seudun palvelupiste
Heidi Väkiparta
toiminnanohjaaja
050 375 5338
Valtakatu 13, 26100 Rauma

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO
lansisuomi@riku.fi

Raastuvankatu 25
65100 Vaasa

Sari Somppi
aluejohtaja
(06) 317 5654
050 572 9265

Vaasan seudun palvelupiste
Raastuvankatu 25, 65100 Vaasa
Nina Jansson
toiminnanohjaaja/
ruotsinkieliset palvelut
handledare/svenskspråkig service
0440 371 050

Terhi Laitala
toiminnanohjaaja
0400 175 269

Kokkolan seudun palvelupiste
Satu Isorinne
toiminnanohjaaja
0440 548 265
Pitkäsillankatu 12, 67100 Kokkola

Seinäjoen seudun palvelupiste
Tiina Autio
toiminnanohjaaja
040 350 3923
Kalevankatu 12B A16
60100 Seinäjoki

POHJOIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
pohjoissuomi@riku.fi

Vanhantullinkatu 2
90100 Oulu

Maarit Saukko
aluejohtaja
040 543 3495

Oulun seudun palvelupiste
Vanhantullinkatu 2, 90100 Oulu
Tanja Korkala
toiminnanohjaaja
044 7868894
Inka Poikela, toiminnanohjaaja
050 3247178

Kajaanin seudun palvelupiste
Välkatu 1 B 26, 87100 Kajaani
Jaana Vanhala
toiminnanohjaaja
040 822 5200
Jouni Kananen
toiminnanohjaaja
050 599 0279

Kuusamon palvelupiste
Jouni Kananen
toiminnanohjaaja
050 599 0279

Raahen seudun palvelupiste
Päivi Kiiskilä
toiminnanohjaaja
050 463 6188

Kauppakeskus Masto
Ollinkalliontie 3 2.krs
92150 Raahe

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
sisasuomi@riku.fi

Hatanpään valtatie 34 E 4. krs
33100 Tampere

Katariina Westman
aluejohtaja
050 421 0236

Pirkanmaan palvelupiste
050 309 1551
Hatanpään valtatie 34 E 4. krs
33100 Tampere

Jukka Aho
toiminnanohjaaja
050 448 1792

Katja Sivill
toiminnanohjaaja
050 309 2993

Marjo Pakkala
toiminnanohjaaja
045 802 4834

Tarja Plihtari
toiminnanohjaaja
050 525 8263

Kanta-Hämeen palvelupiste
Suomen kasarmi 2, 1. krs
13100 Hämeenlinna

Rebekka Wadhwa
toiminnanohjaaja
050 378 2877

Jonna Hakala
toiminnanohjaaja
050 448 1750

Jyvässeudun palvelupiste
Asemakatu 2, 2. krs
40100 Jyväskylä

Lea Manninen
toiminnanohjaaja
(014) 266 7150
050 368 0188

Sari Solismaa
toiminnanohjaaja
050 336 8028

Sastamala-Huittisten palvelupiste
Tiina Iso-Aho

toiminnanohjaaja
(03)5120 501
Kriisikeskus Tukitalo
Puistokatu 2, 38200 Sastamala